

SZÉCHENYI MEGSZÜNT E FÖLDÖN ÉLNI!

Szokni kell előbb e gondolathoz, hogy elhihető legyen.

Mintha annak, ki hosszú éjben a hajnal után sovárog, azt mondanák, hogy „meghalt a nap.“

Olyan évben halt meg, a mikor még a tavaszi fűszál is érzi, hogy a földnek, melyben gyökerei vannak, a neve „haza.“ A midőn minden eltemetett nagy érzés kikivánczik a sírból: ő lekivánczolt oda.

Midőn minden magyar, ki nevét kimondta, utána mondá: „sokáig éljen“, ő megczáfolá a közohajtást és odatért, a hol örökké élnek.

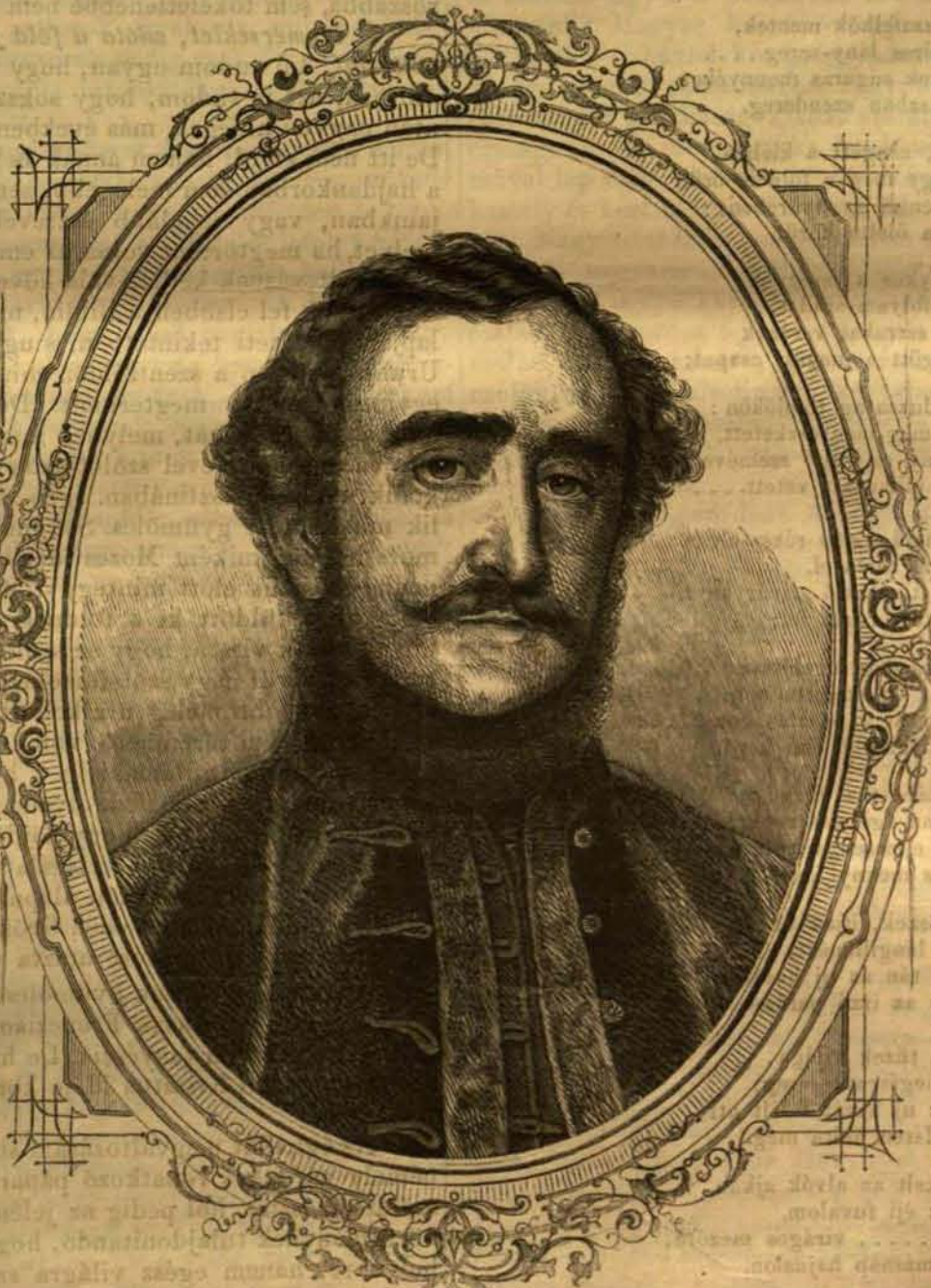
Nevét a vágyó remény elejté; s átvette a fájó emlékezet.

A Hunyadyak, Zrinyiek óta nem volt fényesebb név a magyar ég csillagképletei közt; nem érte nagyobb gyász egy halottban a magyar nemzetet.

Beszélnek róla az irások, beszélnek a kövek, beszélnek az emberek szivei, ki volt ő?

Megsiratja főur és pór; hazafi és idegen; jó barát és ellenfél; mert bizony mindenkinek halottja ő!

És minden, a ki gondolkozniszeret, megdöbbenve kérdezi a

Gróf SZÉCHENYI ISTVÁN. †

(1791—1860.)

sorstól: „mi jövődöt készítesz előre, hogy bölcséinket elveszed közölünk?“

És mindenki megroskad a gondolattól, hogy lehetett teher, mit egy ily nagy lélek elviselni nem birt, és senki nem bírja mérlegelni azt. Emberi fogalmak köznapi mértékei kicsinyek arra, hogy ő róla ítéletet hozhassunk. Oly magassá tette magát élve, hogy a midőn meghalt, az ország egyik szelétől a másikig ért esése.

Mig élt, megérte, hogy úgy tisztelték, mint egy halottat, kiről elnémul minden gáncsolódás, csak a dicsőítés beszél, csak a nehéz ohajtás, mely a halottakat visszakívánja a sírból; halhatatlanságából csak egy hiányzott még: a halál; — azt nem kerülgeté: — eléje ment.

Oh mi sokáig fogjuk őt gyászolhatni.

Mert veszteségünk nagyságát eszünkbe juttatja minden nap és minden nagy emlék, a mit fenhagyott maga után, és minden üres tér, a honnan ő hiányzik.

De a gyászon kívül, mit mindnyájan hordozunk, mintha mind fiai, testvérei volnánk, egy nagy örökséget is hagyott számunkra: szel-

lemének fényes örökségét, a miben mindnyájan osztozunk, mintha mind fiai, testvérei volnánk : azt a dicső példát : hogyan kell a hazát szeretni?

Ez örökségünket el ne vesztessük, el ne adjuk, el ne cseréljük soha.

Egy ércz- emléke van már Széchenyinek : az érczből öntött közérzület; melyen sem ráspoly, sem rozsdá nem fog; ez emlék el ne porladjon soha : ez emléken legyen felírva mindvégig e név :

„Széchenyi István!”

Lelkének üdvöt, hamvainak nyugalmat adjon az Isten; áldást és boldog jövőt adva e hazának. *Jókai Mór.*

Visszapillantás.

Hol a nap fölkel, s égi utra indul
Ott kelt föl egykor Árpád nemzete,
Uj hont keresni megeredt a földön —
S a légben vidám zászlót lengete.

Lehelnek kürtje riadozva bűgött,
Szólása egy nép sohajtása volt,
A paripáknak gyors lábdobogása.
Zokogásába halkal beleholt.

Párducz-kaczagány lebegett a hősön
Oldala mellett fénylett csatákard,
Ménje nyertve emelé nyakát fel,
Melyet a sörény zilálva takart.

Az égi kéken rózsafelhők mentek,
A földi zöldön piros lány-sereg . . .
Vélnéd, szemöknek sugaras mennyében
Az éj sötéte gyászban szendereg.

Lengett a zászló, zengett a kiáltás,
Ugy tetszett, hogy még a föld is örül,
Fel feldobogott rengő gyönyörében,
S az ég ragyogva ölelte körül.

Ha utját állta olykor a seregnek
Sikon bolyongó folyam-áradat,
Partján a hósek sátrakat verének
Zsibongva nyüzsgött a megült csapat;

S ha átkelének duzzatag tömlőkön :
A szöke hullám meg-megreszketett,
Midőn a szép lány ragyogó szemével
Csendes tükrébe pillantást vetett. . .

Nyugvóra dőlt majd a nap rózsá-arcza
Sugár pillait felhő zárta el,
És álmodott egy tündöklő szivárványt,
A mely keletet koszoruzta fel;

Halom tövével, gazdag legelőben,
Megállt olykor az ég-szerette nép,
Piros fény ömlött át a pusztaságon
Ez volt talán a legszebb esti kép!

Éjjel kigyult a tábortűz világa :
S felhalványult az égi messzeség,
Csillag-szemével elmerengve nézte :
Hogy itt alant is mennyi csillag-ég.

Tábor-tüzeknél őszek, ifjak ültek,
Merőn nézve a lángillanást,
S míg lelkök — tán az uj hazában — bolygott
Meg-megtaszíták az izzó parázet. —

Kialudt lassan a tüzek világa,
Elszenderült a megfáradt sereg;
Édes volt álma : uj hazát talált ott,
Hol a jó földet Isten áldta meg.

Meleg sohajtás kelt az alvók ajkán,
Míg felcsókolt az éji fuvalom,
S elvitte messze virágos mezőre,
Hol illattá vált másnap hajnalon.

A hold derengett, mintha mondta volna :
Isten virraszt, míg alszik a magyar!
Csak az ég alján nyargalt gyászruhában
Villámparipán mormoló vihar.

Szép volt az ősök álma ezredéve
Mint a tó tükrén égő rózsafény;
Mi a mi álmunk? barna felleg árnya . . .
Uj hont találunk : czéltalan remény!

Hová is mennénk uj hazát keresni
Mi, a kik e föld álmai vagyunk?!
Olyanok, mint a siron nőtt virágok,
Mi e hazától meg nem válhatunk.

E hon szerelme vonzó, örök, édes:
S nem délibábként leng a szív föle;
Mindennütt kísér, mint az ég a vandort :
Oly véghetetlen, mint az Istené. *Kovács Gyula.*

Jobbak voltak-e a régi idők ?

Nem ritka és nem is új a panasz, hogy a régi idők jobbak voltak. Már kétezer év előtt így beszéltek az emberek, így beszélnek ma is. A legrégebb időkben találunk ennek nyomaira, s Horátz a régi rómaiak kedves költője sem énekelt másképen. Ha már állana az, hogy az ember folytonosan mindig rosszabbá lön, mily borzasztó különbségnek kellene létezni a két-, háromezer év előtt élt emberek s a mostani nemzedék közt. Valóban nagyon siralmasnak kellene lenni a mi állapotunknak, ha ez nem volna másképen. — Jelen soroknak feladata a dolgot kissé közelebből vizsgálni és megmutatni, hogy az ember nem az idő folytában sem rosszabbá, sem tökéletlenebbé nem lön.

A légmérséklet, mióta a föld jelen alakát nyerte, semmit nem változott. Jól tudom ugyan, hogy vannak emberek, kik ellenkezőt állítanak, azt is tudom, hogy sokszor több éven keresztül egymás után nagyon hidegek, más években nagyon melegek szoktak lenni. De itt nem erről, hanem annak bebizonyításáról van szó, miképen a hajdankorban sem melegebb, sem hidegebb nem volt, mint napjainkban, vagy legalább észrevehető változás nem lelt helyet, melyet, ha megtörtént volna, az emberi természetben is bizonyonyal nagy változásnak kellett vala követni.

Üssük fel elsőben a Biblia, mint egyik legrégebbi okmányunk lapjait történeti tekintetben, s úgy fogjuk találni, hogy Krisztus Urunk idejében a szentföldön mind a szőlő, mind a datoly- vagy egyiptomi szilva megtermett. De semmiféle ország nem érleli meg a datolyszilvát, melynek a szentföldénél csekélyebb mérséklete van, s nem nevel szőlőt azon vidék, hol nagyobb meleg uralodik, mint Palesztinában. Igen, de a szentföldön jelenleg is diszlik mindkétféle gyümölcs. Sőt még tovább is mehetünk, és megmutathatjuk, miként Mózes idejében sem volt ott melegebb, a ki pedig Krisztus előtt mintegy 1,500 évvel élt, mert midőn Mózes embereket küldött ki a földnek megkérlelése végett, azok oly hirrel tértek vissza, hogy az szőlővel bővelkedik, minek bizonyosságul rendkívül nagy szőlőfürtöket hoztak magukkal. Már ha ott ez időben nagyobb meleg uralkodott volna, mint jelenleg, úgy az a szőlőt meg nem teremhette volna.

Grönlandot mindenki igen hideg éghajlattal bíró országnak ismeri, mely soha el nem olvadó jéghegyek közt fekszik. Voltak, kik felőle azt regélték, hogy hajdanta szelidebb éghajlattal bírt és termékenyebb is volt. A vizsgálatokból azonban kiderült, hogy az ily állítások félreértéseken alapulnak, s egy Norvégiában ez előtt 5—6 századdal írt könyvben Grönland épen úgy rajzoltatik, mint-ha valaki csak épen most utazta volna be annak zordon vidékeit.

Az olajfa, melynek gyümölcséből olaj nyomatik, a déleuropai tájakat, Görög-, Olasz-, Franciaországot kedveli, s hidegebb éghajlatok alatt nem tenyészik. De hiszen — azt mondja Strabó, egy görög tudós, ki Krisztus ideje körül élt, hogy ez akkor sem volt másképen.

Az éghajlat megváltozására sokan abból következtetnek, hogy némely zárdákra vonatkozó pápai rendeletekben megemlítetik a szőlőtermesztés, hol pedig az jelenleg nem üzetik, de ez csak azon körülménynek tulajdonítandó, hogy a pápai rendeletek nem egyes helyekre, hanem egész világra szóltak, miként nálunk is a közrendeletek, melyek pusztán városokat illetnek, a falvakkal is közzöltenek. — Ezen kevés adatból is kiviláglik már, hogy a légmérséklet a történeti idő óta nem változott, és hogy a föld sem melegebb, sem hidegebb nem lett.

Azt állítják továbbá, hogy az emberek az őskorban nagyobbak és erősebbek voltak. Ezen állításnak is tévedésben van alapja. Imitt-amott ástak ugyan ki a földből csontvázak, melyek nagyságuk után itélve óriáscsontoknak tartattak, de a közelebbi vizsgálat megmutatta, hogy azok nem emberektől, hanem négylábu állatoktól származtak. Hiszen, ha az emberi hullákat és csontvázakat szemlélgetjük, melyek pár ezer év előtt élt emberekéi voltak, köztök s a most élő alakokéi közt semmi nevezetes különbséget nem fedezhetni föl. — A régi egyiptomiak igen értették a halottak bebalzsamozásának, kiszáritásának, szóval mumiákká alakításának mesterségét. Az ilyen mumiák sírboltokba vagy szirtüregekbe helyezve jelen korunkig épen megmaradtak, s elég alkalmunk van megítélhetni, hogy az emberi nagyság legalább egy pár ezer év óta nem változott.

Hogy a hajdankor emberei a mostaniaknál erősebbek voltak, erre nézve a régi lovagöltönyökben és fegyverekben keresnek erősséget. Igaz, hogy ezen lovagkészületek, melyek az őskorból maradtak reánk, gyakorta oly nehezek, hogy a legerősebb bajnoknak is dolgot adna azok viselése. De meg kell jegyezni, hogy ezen öltönyök már a hajdankorban is nehezeknek találtattak, s az így öltözött harcias csapatokat majdnem hasznavehetlenekké tették. Továbbá tudnunk kell, hogy azoknak viseletében és alkalmazásában csak gyakorlás által tehetett az ember némi készsége szert, miként ennek a tapasztalatban számtalan példait látjuk. Az is áll, hogy inkább a nagy erejű harczfiak fegyverkészületei tartattak fenn, mint azokéi, kik gyenge és beteges egyének voltak. Ide járul még, hogy a löpor feltalálása előtt egészen más módja volt a hadviselésnek, s hogy a széles pallosok gyakorta mindkét kezét igénybe vették. Más ilyenű fegyverek pedig csak diszjelvényekül szolgáltak. Ugy hogy ezen felhozott bizonyítékok is elvesztik erejüket a fürkésző ész bírálata előtt.

Azt mondják, hogy a hajdani emberek hosszabb életűek voltak, mint a mostani nemzedék. Ennek megczáfolása végett nem szükség a pátriárkák életét vizsgálat alá vonni, melyről különben is többféle vélemények uralkodnak, hanem csak a közelebb lefolyt három évezredet megtekinteni. És itt ismét a szentkönyvet kell legdöntőbb okmányul tartani. Szent Dávid 90-ik zsoltárának 10-ik versében ugyanis nyilván mondatik, hogy a mi napjaink 70, avagy legfőlebb 80 évre terjednek. Ezt olvassuk más igen régi könyvekben is. Voltak ugyan a hajdankorban egyének, kik ezen életkort meghaladták, de ilyek ma sem hiányzanak. Nem épen ritka dolog százéves embert látni. Tudomás szerint a mult században egy Kintington nevű skót és egy Czorten Péter nevű magyar élt legtovább, mindkettő felül volt 180 éven, midőn elhunyt. De ebben is nem kell-e nyilván az isteni bölcseségre ismerni, mely az embert oly nyomat szerint alkotta, hogy az ne legyen romlandó, hanem mind világ végéig fenmaradjon.

Ne állapodjunk azonban még itt meg, hanem folytassuk tovább észrevételeinket. Ha már csalhatlanul bizonyos az, hogy az életkor legalább 3,000 év óta ugyanaz maradt, a születési és halálzási táblák azt bizonyítják, hogy a születtek közül sokkal kevesebben halnak el jelenleg, mint hajdanta, és hogy ha az életidő általában nem hosszabbodott is, mindazáltal sokkal többen érik el a természettől kitűzött határt, mint ezelőtt. A természet ugyan nem változott, de igenis a körülmények, melyek az embert egészségesebbé és hosszabb életűvé tették.

Ilyek 1) a tisztaság. Ha az emberiség csinosbodási mozzanatait tekintjük, úgy találjuk, hogy a tisztaságra, még 5—6 száz év előtt nem sokat adtak. A városok nem voltak kikövezve, az utcák, valamint a házak is szűkek, sötétek és tisztátlanok voltak. Nem csoda, ha az ilyen helyeken a dögvészes nyavalyák rendes állomást tartának, s ezerenkint ragadták el a lakosokat, mint a himlő, pestis stb. A váson a köznép előtt nem levén ismeretes, nem fedezhette azzal meztelenségét, s a bőr tisztításának és frisítésének egyik legfőbb eszköze hiányzott. Ezért voltak a bőrnyavalyák uralkodók, melyek közül némelyek, mint a bélpokol, nagy pusztítást vittek végbe.

2) Az emberek ma mértékletesebbek az élvezetekben, mint hajdanta voltak. Jelenben sem áll ugyan ott a világ, hogy korunkat e tekintetben minden szemrehányástól fölmenthetnők. Mindennapiak a lakmározások, dorbézolások, a különféle torok stb. főképp a miveletlenebb osztálynál; de mik ezek a régi rómaiak étkezéseihez, tobzódásaihoz képest? Annyit azonban bizton állíthatunk, hogy a közelebb lefolyt ötven év alatt sokkal alábbszállott a mértékletlen-

ség, s e részben sokat tulajdoníthatunk a főbbranguknak, kik itt is, mint egyebekben, épületes példával mentek elől.

Sokat tart a hosszabb életre 3. az orvostan tökéletesítése, s az orvosok csélszerűbb képezetése. Az orvostan fölvétele már ma általánosabb, s többen keresik az orvosi segélyt, mint valaha. Naponkint alábbhagy a babonához folyamodás, a kontárok, himpellek, kuruzslók fölkeresése s használása, ámbár még itt sincs meg a fölvilágosodásnak azon foka, mely az emberemet az igaz utra vezérelné és ott megtartaná. De az orvosi közrendészet is megtette a magáét. Tervszerű intézkedések jöttek létre, vesztglő állomások állítottak, hogy a ragályos és dögvészes nyavalyák elháríttassanak. Csak a tehénhimlő beoltásának hány ezer ember köszöni életben maradását évenként!!

(Vége követk.)

Fehérhegységi utiképek.

(A CSALLÓKÖZI UTIKÉPEK IRÓJÁTÓL.)

Második rész.

Lefelé Szakolezától Dévényig.

(Folytatás.)

Egy kerülővel Laksár Ujfalú és Haszprunka felé, folyvást süpedésig mély homokban és sűrű fenyvesek között Závodnak kerülünk ki az országuttra. Az előbbi két helynek neve a mily sajtáságos értelmetlennek látszik, még is olyvilágosan szól. Haszprunka német nevét még mindenki tudja vidékén, hogy: Heissbrunn; mért ne lehetne ugy-e a Laksárban is a magyar Sárlakot legalább gyanítanunk? Magyar helynév-magyarázatnak legalább ez is igen beillenék! — Závod kis gótegyháza e vidéken, hol a hivek buzgósága a mult századokban nagyobbára újabb csinos egyházakat épített, már a ritkaságok közé számítható. Tovább Lévárd, már az országuton, kis mezővároska, ismét újabb nagyszerű fényes templomával lep meg. Kolonics bibornokérsek hozzá méltó műve. A szép kastély és kert is itt a bibornok alkotmánya. (Lásd a mellékelt képet). Nagy termében hosszú sorban függnek a gróf Kolonics család őseinek nagyszerű, többnyire életnagyságú arcsképei 1555-től kezdve. Itt is érdeklő szemlélhetjük, mily változásokon ment át a család: a bozontos fejű első horvát vitéz pandurkapitánytól, ki a család élén áll, kezdve, egész a mult századi diszes sima udvaroncokig, mint vedlödtek gróffokká, tábornagyokká, főpapokká. Midőn mult században a család férfi magva megszakadt, a csömöri Zayak egyik ágát oltották családjukba, melyen mostanig is virágozik e derék magyar ház.

Sajtásága Lévárdnak Anabaptistái, ugynevezett Habanok gyarmata. Az újabb kor jobban fogja őket ismerni, mint Leydeni János, az ugynevezett „proféta“, ismét-keresztelkedő hiveit; ezt meg legjobban talán Meyerbeer Proféta című operájából a színházból, hol reménydus practicus és realis (!) ivadékunk jelenben a történelmet leginkább szokta tanulmányozni. — Csehországból, a Schwarzwaldból és végre mindenhonnan kiüldözve, itt talált menhelyet ezen valláscommunisták kis közönsége. Egészen elkülönözve a többi lakosoktól, négyszögű tág udvart képző házakban telepedtek meg együtt. Ezen lakokban közösen éltek: képességeik, tehetségeik és bizonyos általok kitünően gyakorlott mesterségek szerint dolgozó- és tanulóterekben felosztva, külön a nők és férfiak. Munka után éjelre minden családnak a házfödele alatt volt kis külön kamrája, melyben lakott. A padláson elhelyezett ezen lakokat bámulja mindenki. Valami egyszerűbbet, takarékosabbat gondolni sem lehet. A magas nagy fődél a mint szalmával födetik, ugy a szalma mindjárt kívülről és belülről jól gyurt földdel betapasztatik. Kivülről ezen tapasztra ismét szalma-zsupot alkalmaznak vékonyabb rendben ráragasztva; miáltal igen csinos födelet nyer a ház, míg belől a tető kitapasztott oldalai kiféhrítettnek, és vékony közfalakkal kis lakszobákra osztatnak. Ezen ugynevezett habanfödelek még azon előnyvel is bírnak, hogy a kitapasztás által tökéletesen tűzellenesek és leéghetetlenekké válnak. Mégis a körülakó nép, mely naponkint látja, mint épen magunk is, egy ily készülöben levő födelen csodáltuk az egyszerű mesterséget, e tűzellenes födelek alkalmazását nem használja; pedig kifogás ellenök csak az, hogy valamivel erősebb alapfalakat kívánnak; ámbár ezek is többnyire csak gyurt agyagból épülnek.

Ezen házakban a leirt közös foglalkozással, nagyobbára mint vargák, szürszabók, fazekasok, késcsinálók keresték közös élélmü-

ket. Főnökeik, kiknek mind lelki mind testi teljes hatóságuk alá voltak vetve, kezelték a javak közösségét s az illetők ellátását. Egy szóval, mint tudjuk, a XIX. század communisticus eszméi és phalansteri rendszerei, közöttök még a vallás által is szentesítve, teljes virágzásnak örvendettek. Virágzásának azonban már akkor sem hiányzottak keserű gyümölcsei. A főnökök inkább saját zsebök, mintsem a közönség hasznára kezelték a közvagyonot. Egy élemedett öreg nő, ki még ifjúságát a felekezetben tölté, beszélé gyakran — tudósít szemtanum — hogy míg a többiek a közös műhelyekben görnyedeztek a szüntelenül rájuk szabott munka alatt, gyermekeik pedig az iskolában izzadtak; addig a főnökök családjai és gyermekeik a műhelyek ablakai alatti kertben kedvökre mulattak s élvezték fáik gyümölcsét, melyből nekik, ugymond, harapásnyi sem jutott soha. Így lett volna másban is a közönsjavak egyenlő felosztásánál. Hajh! az osztatlan határ azon aranykora, melyről a költő mondja :

nec signare solum, aut partiri limite campum
fas erat : in medium quaerebant —

csakis a költők eszméjében élt mindig!

Az ily gazdálkodás és még inkább az embertelen, exclusiv, minden idegennel való érintkezést kirekesztő elveik, rideg vallási tanaik siettetik feloszlatásukat. De ez még sem ment oly könnyen véghez. Elkéseredett konoksággal szilárdul ragaszkodtak legújabb időkig, ha nem vallási tanaikhoz, legalább különvált vallási szerkezetükhöz. Legjobban tanusítja ezt az, hogy midőn egy közölők szabályait áthágtá, nemcsak a legkeményebb büntetésnek vettetett alá : közönségesen az udvar közepén álló oszlophoz kötve megvesszőz-tetett s összeköpdöstetett, — de a közönségből is kizárattott, mégis inkább az erdőbe elbujdosva éhen halt meg a magányban, mintsem hogy más emberek társaságába lépett volna; annyira beléjük volt már szitva gyermekkoruktól fogva más embertársaik iránti elfogultságuk.

Még maig is, midőn már egy század óta vallási tanaikkal felhagyni kényszerítették, külön városrészbe vonulva, a többi lakosoktól elválva, külön hatósággal bírnak; csupán egymás közt házasodnak, sőt megfogyott felekezetök

nem csekély költséggel külön iskolát, kápolnát, papot s isteni tiszteletet tart. Hasonló viseletök, beszédök, s arcvonásaik, melyeken némi lelkesezés tükröződik, első tekintetre megkülönbözteti őket. Egyébkint józan, értelmes és szorgalmas nép, különösen solid mesterembereknek tartatnak; gyártmányaik mint legszilárdabbak és jutányosak, a vidéken maig keresettek, s a vásárokon kitünő keletnek örvendenek. Iskolájok, melybe a helybeli esperesplébános ur vezetett, az ő gondjai alatt egyike a vidék legjelesbjeinek.

Sajátlagi vallástanaik felekezetök történetéből eléggé ismeretesek; főhitagazataik egyike a megnőtt korban való ismét-keresztelkedés volt. Jellemző vonás szintén a nagyon is szigorú saját társulati alárendeltségek mellett, azon gyűlölet, melylyel minden más világi hatóság és felsőbbiség iránt viseltettek. Virágos bibliai nyelvükön ezeket Satrapáknak, Pharaoknak nevezték. Nevezetesek vallási régi könyveik, irataik és krónikáik, de melyek nagyobbára akkor, midőn megtértek, elkoboztattak és elégettettek. Most már ritkaság egyre vagy másra találni. Itt-ott ismeretes még krónikáik egyegy írott példánya. De ezek iránt is előtünk már meglehetősen kezeskedett köztök a cseh tudós G—y, ki nem rég történeteket kiadta. Szemes a világ; mi meg már nagyon is megszoktuk, hogy hazánkban is mások megelőzzenek. Egy arab nyelven irt török utlevél és 200 aranyról szóló nyugtatvány a XVII. századból forgott még köztök; tanusága annak, hogy mily gondal jártak a török fogságba esett testvéreik után, — *testoér*, Bruder volt a név, mely-

lyel egymást nevezték — s mily nagy sarczot tudtak fizetni kiváltásukért. Mondják, hogy ez is volt oka a lévárdi anyatelep elszegényedésének; melynek a szobotisti s még egy két más innét kiágazott fiókja, maig is még nálánál vagyonosabb volna. (Poly. köv.)

Melanchthon Fülöp

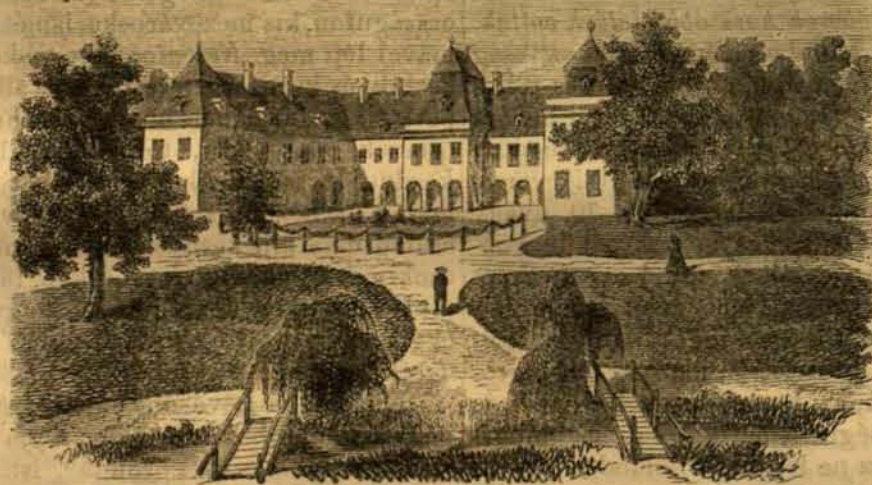
HÁROMSZÁZADOS EMLÉKÜNNEPE.

(1860. apr. 19.)

Néhány nap mulva nagy ünnepet fog ülni a protestáns világ : a reformatio egyik első rendü bajnokának, Luther társának s ugyszólván jobb kezének, *Melanchthon Fülöp* halálának háromszázados évnapját. A reformátorok hazájában, Németországban, az e tárgyban fölmerült mozgalom igen élénk s a föld legtávolabb részeiben élő protestánsok is fel vannak szólítva, hogy e férfiú emléke iránti tiszteletüket bemutassák. April 19-én hazánk prot. egyházaiban szintén meg fognak tartatni ez emlékünnepek. Hadd legyen nyoma ez ünnepeknek e lapokban is, melyek vegyes közönségében nagy számmal találtnak ama férfiú tiszteletői, a másik rész pedig — reméljük — legalább historiai érdekeltséget fog tanusítani e férfiú multja iránt.

Átalános azon vélemény, hogy Melanchthonnak csaknem egyforma érdeme van Lutherrel a reformatió létrehozásában; az utóbbi maga „nélkülözhetlen“-nek nevezte amazt. Melanchthon volt Luther merész tanainak leghevebb követője, legtudományosabb fejtegetője, s az ellenfelek irányában legbátrabb védője. Tudománybeli tekintély dolgában ő állott fölebb, ő volt a reformatió tolmácsa s ügyésze, s azon hittudós, ki tudományos alakban adta elő azt, mit Luther alkotó lelke s heves indulata napfényre hozott. Életének főbb adatai következők :

Melanchthon Fülöp 1497. febr. 16-án született Déli-Németországban, az akkori Pfalzi választó fejedelemség (most Bádeni nagyhercegség) Bretten nevű kis városában. Atyja szegény fegyverkovács, valamint Lutheré szegény bányász volt. Eredeti családneve Schwarzerd (Feketeföld) vala, a mit az akkori idők szokása szerint ké-

Fehérhegyesi utiképek : Nagy-Lévárdi kastély.

sőbb görögre fordítva Melanchthonra változtatott. Atyját már 10 éves korában elveszté. Életirői mondják, hogy nagyatyja házában, ki a nyilvános iskolákba nem akará küldeni a sokat ígérő, tudományos hajlamu unokát, egy kitünő magyar ember tanította a latin nyelvre. Ezen magyar tanítójáról mondta gyakran dicsekedve, hogy valóságos nyelvtudóssá képezte őt. Azonkívül a görög nyelvtant is szorgalmasan tanulta, de nemcsak ezt, hanem a mértani, bölcsészeti s történelmi tudományokat is, ámbár legkedvencebb tanulmánya mindig a hittan volt. Tudományosságának híre annyira terjedt, hogy már 21 éves korában görög nyelvtanárnak hivatott meg Wittenbergbe, a hol akkor Luther fejtegette, a világot álmétkodással eltöltött tanait, s viharos szellemével harcztot és háborut vívott az egyházi téren. Wittenbergben Melanchthon is csakhamar oly világhírű nevezetességgé emelkedett, hogy nemcsak németek, hanem francziák, angolok, lengyelek, magyarok, dánok, csehek, olaszok stb. is özönlöttek leczkéi hallgatására. Luther és társai hamar belátták, mily kincset nyertek az ifju tanítóban. Ő lett amannak legelentékenyebb segéde a bibliafordítás nehéz munkájánál. Vásár- és ünnepnapokon latin nyelven magyarázta a szentírást, mire azon körülmény adott okot, hogy Wittenbergben akkor sok magyar volt, kik a német prédikációt nem értették.

A két szellem, Luthernek 1546-ban bekövetkezett halálaig, szoros, elválhatlan kapcsolatban maradt s ámbár Melanchthon 14 évvel volt ifjabb Luthernél, de átalános tudományossága, lelki

nyugottsága s önmagán uralkodása által jóval túlhaladta azt. Ő szelid, gyakran engedékeny volt; míg Luther nem tekintve sem jobbra sem balra, merészen rohant ellenfelére. Az egy és ugyanazon cél felé törekvés egyesítette őket 28 küzdteljes éven át; különböző jellemők annyira egygyé olvadt, hogy ők ketten együtt tettek egy egészet. Luther halála után egészen Melanchthon vá-
laira nehezült a reformáció mindig szülyosbuló munkája.

Meghalt 1560. ápril 19-én; holtteste a wittenbergi vártemplomban Luther mellé tétett. *)

Végül még meg kell említenünk, hogy a jelen háromszázados emlékűnnepel egy más cél is össze van kötve: Melanchthon Fülöpnek végre emléket akarnak állítani Né-

metországban, Luther wittenbergi ércszobra mellé, hol az legmértőbban foglalná el helyét. Hazai lapjaink is közölték ama felhívásokat, melyeknek végső pontja egyenesen nekünk szól s így hangzik: „Különösen pedig hozzátok fordulunk ma, a négy folyam or-

szágának lakói! *Magyarok* voltak, a kiknek Melanchthon 20 éven át vasárnaponként latinul papolt s a kiket különös előszeretettel méltatott tanulságos társalkodására; kiváltképp *magyar* diákok is voltak ennél fogva, kik — míg itt egyetem volt — az ő még most is fennálló házában szállásoltak. *Segítetek nekünk wittenbergieknek* — a legcsekélyebb adományt is köszönettel fogadjuk — segítetek nekünk, ércszobrot állítanunk Melanchthonnak e városban, hol ő ifjuságától kezdve 40 évnél tovább élt, tanított és szenvedett; hogy ezentul ugyanazon falak környezék mind a szelidség és béke, mind a vitézség és harc emberét, az életben külön nem vált reformátori párt!

Ilynemű adakozások átvételére készek Magyarországon: Ballagi Móricz, Greguss Ágost, Heckenast Gusztáv, Székács József *Pesten*; Révész Bálint *Debreczenben*; Hegedüs László

*) Ki e férfiu multjáról, magán és nyilvános életéről kimerítőbb adatokat ohajt, annak ajánljuk az épen e napokban megjelent, népszerűen írt könyvecskét: „Melanchthon Fülöp élete stb., írta Boross Mihály.“ Kiadta Osterlamm *Pesten*.

Sárospata-kon; Pálffy József *Sopronban*; Kemény Mihály *Békés-Csabán*.

Debreczenben április 20-án szándékoznak megülni teljes díszszel Melanchthon emléknapiját.

Wartburg vára.

A német népi ősi emlékei közé tartozik a weimári herczegségben létező régi hegyi-vár, a híres Wartburg. A németeknek némi nemzeti emlékeik vannak kötve e várhoz; a németországi diákok különösen 1817-ben okt. 18-án használták azt felmeszezható politikai demonstrációk színe-

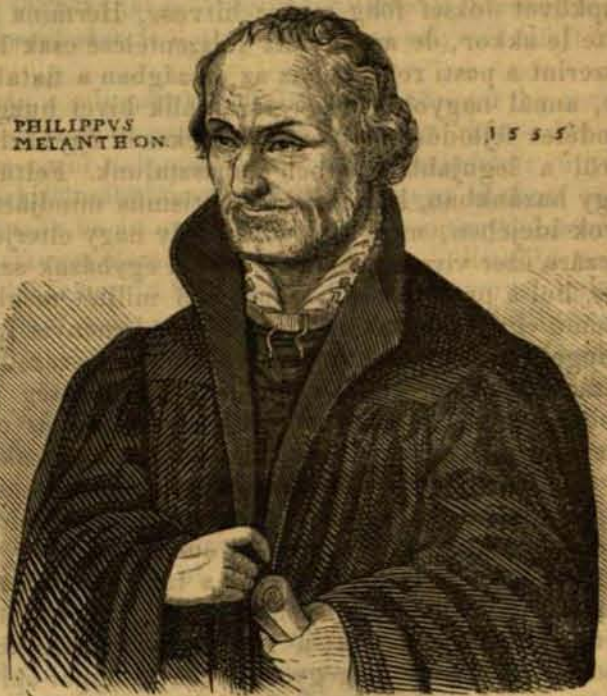
lyeül, miknek azután rájuk nézve szerencsétlen kimenetelők volt. — De legnevezetesebb e vár a németországi protestánsokra nézve azáltal, hogy a reformáció egyik legfőbb emeltyüje, a Szentírás német fordítása itt látott napvilágot. Midőn ugyanis Luthert a worms-i birodalmi gyűlés átok alá helyezé s ő magát a legnagyobb veszélyeknek s üldözésnek kitéve látta volna: akkor bölcsh Frigyes szász választó-fejedelem a wartburgi várba vitette biztos menhelyre, hol ő „György vitéz“ neve alatt lappangott 1521. máj. 4-étől 1522. márczius 6-ig, s ez idő alatt szakadatlanul a Biblia fordításán dolgozott. Még most is mutogatják azon szobát, melyben Luther lakott. Most, midőn a Melanchthon-ünnepek merültek fel, e vár emléke is újra előtérbe lépett.

Különben Wartburg vára, mely fél órányira van Eisenach várostól, 1069—1072. táján épült, s a thüring-i grófok székhelye lévén, nagy híre volt az itt tartott fényes tornáknak és lovagjátékoknak, különösen a 13-ik század első felében; itt tartattak az első német dalnokok (Minnesänger, troubadour) szép dalversenyei is. Midőn 1857-ben Napoleon császár és az orosz czár Weimart meglátogatták, szintén nagyszertű kirándulás rendeztetett a wartburgi várba. A német egyetemek tanulói nagy kegyelettel viseltetnek e vár multja iránt.

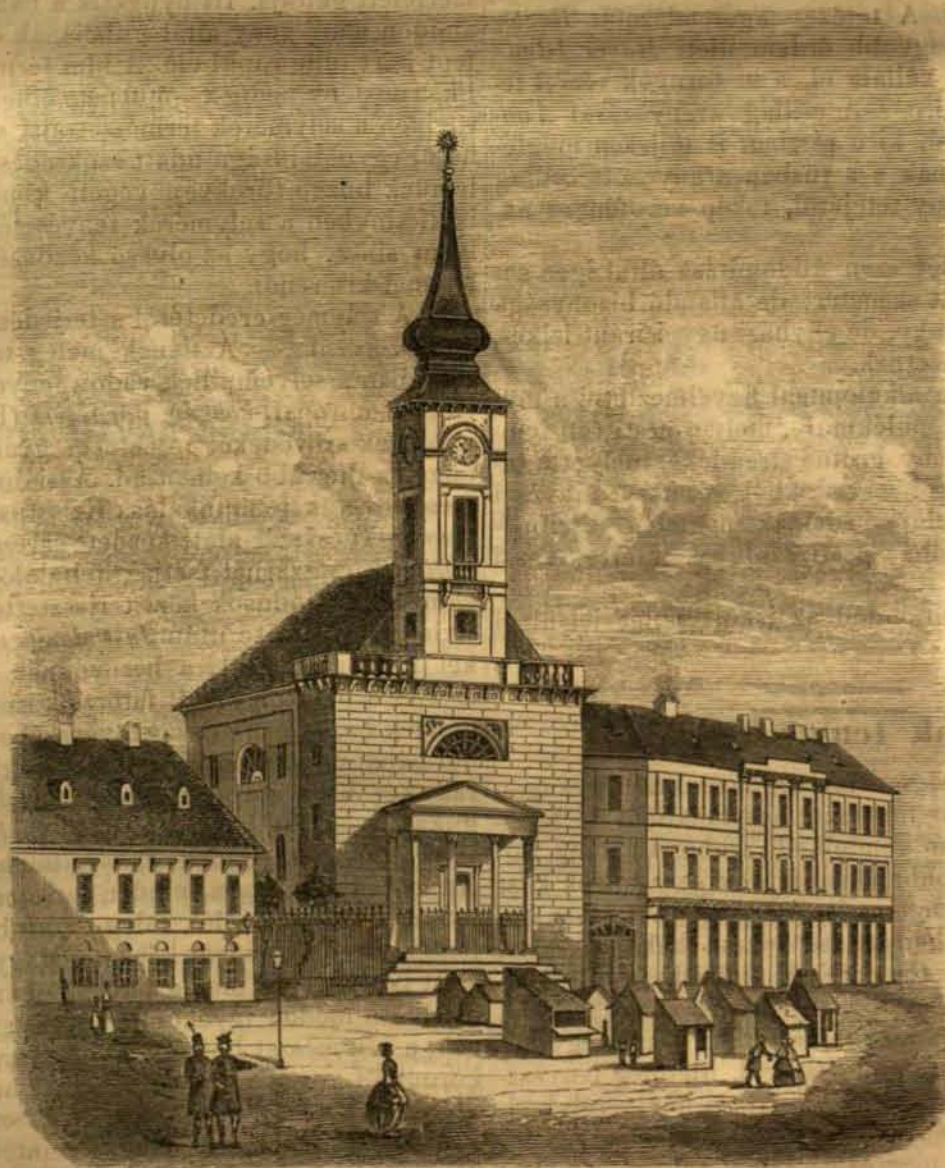
Különben Wartburg vára, mely fél órányira van Eisenach várostól, 1069—1072. táján épült, s a thüring-i grófok székhelye lévén, nagy híre volt az itt tartott fényes tornáknak és lovagjátékoknak, különösen a 13-ik század első felében; itt tartattak az első német dalnokok (Minnesänger, troubadour) szép dalversenyei is. Midőn 1857-ben Napoleon császár és az orosz czár Weimart meglátogatták, szintén nagyszertű kirándulás rendeztetett a wartburgi várba. A német egyetemek tanulói nagy kegyelettel viseltetnek e vár multja iránt.

Wartburg.

Melancthon Fülöp.

A pesti ref. egyház és iskolaépület.

A pesti ref. egyház és iskolaépület.

A hely. hitvallású protestánsoknak csak e század eleje óta van állandó gyülekezetük Pesten. Ez még 1804-ben alakult ugyan, de a szénatérén álló egyházát csak 1816-ban kezdé építeni. Az alapkövet József főhg nádor hitvese, Hermina főherceggasszony tette le akkor, de az egyház felszentelése csak 1830-ban történt s e szerint a pesti ref. egyház az országban a fiatalabbak közé tartozik, annál nagyobb dicséretére válik hivi buzgalmanak azon örövendetes fejlődés, melyet e gyülekezet egyházi és iskolai ügyei körül a legujabb időkben tapasztalunk. Feltűnő mindenesetre, hogy hazánkban, hol a protestantismus mindjárt az első reformátorok idejében, mint tudva van, oly nagy elterjedésre talált s hol daczára ezer viszontagságnak, a régi egyházak száma maig is tetemes, hol a protestánsok száma a 3 milliót meghaladja, a főváros e nemű egyházai csak az ujabbkor szüleményei. Így a pesti ág. hitv. evangélikusok gyülekezete is csak a múlt század végén, temploma e század elején, (1805) a budai evang. község pedig ennél is később (1847) keletkezett. Meg van ennek is oka, melyet most vizsgálni nem akarunk, csupán a feltűnő tény akartuk érinteni.

A lefolyt évben a pesti reformatusok temploma s iskolája nagyobb szerű építkezésnek volt tanuja: a templom tornya új tetőzetet, az iskolaépület egész új emeletet nyert. Ez utóbbi szoros összefüggésbe hozatott magával a templommal, mi által az épületben az egyházi s iskolai szükségeknek megfelelő helyiségek nagy mértékben szaporodtak; a 138 lábnyi hosszú homlokzat pedig az eredeti tervvel oly meggyező szabatossággal építettett, hogy ezen ház most már valódi középület jellemét viseli magán. A földszinti részben vannak a vasárnapi, reál és elemi iskolák helyiségei, az első emeletben van a négy gymnasiumi osztály, s a második emeletben a lelkész, az iskolai igazgató lakása és egy nagy gyűlésterem. Az építést *Gottgeb* Antal pesti építész intézte.

Ugyanazon építész műve az 54 lábnyi magas új torony-tetőzet is, mely a torony falainak négyszögén kupos nyolczszög alakba megy át s ezen alakban, mindinkább karesusodva, a reformatusoknál szokásos csillagba végződik. A tetőzet fagerendázatát *Buchholts* ácsmester készíté. A legnagyobb érdem illeti *Mayer István* rézművesmestert, ki a rézfedést vállalta el, s ki tornyok rézzel fedése körül régóta jó hírben áll. — A csillag aranyozását *Vandrák* Sámuel bronzműves készíté, ki e részben is teljesen megfelelt az iránta táplált várákosásnak s a tűzben aranyozott csillag vakító fényben ragyog le a torony tetejéről, főképp verőfényes napokon.

A ref. torony és iskolaépület ezen átadomítása által igen sokat nyert a nagy, de elhanyagolt szénatér; de állandó bizonyossága fog az maradni a számra nem nagy, de egyházi ügyei iránt lelkes, áldozatra kész pesti ref. gyülekezetnek.

Nem mulaszthatjuk el ezen alkalommal figyelmeztetni a művészet barátjait egy ritka becsü emlékműre, mely a pesti ref. templomban őriztetik. Ez néhai *Zichy* grófné siremléke, melyet a híres párisi művész *Gerard Carrara* márványból vésett. A művészi mausoleum felállítását s goth alapvonalainak megfelelő diszitményeit sóskuti márványból *Szandház* pesti szobrász intézte, *Fessl* építész tervei szerint.

Képünkön mind a templom, mind az iskolaépület jelenlegi új alakja szerint van rajzolva.

Selyembogarak tenyésztése.

Ezen hasznos állatkák növelése ujabb hazánkra nézve igen fontos kérdéssé vált, minek okát fűrkészni hosszadalmas de felesleges is volna; minden komolyan gondolkodó ember kitalálja, mikép ez utóbb lefolyt év Olaszthonban hadjáratok és zavarok közt telt el, e körülmény a selyembogár tenyésztésére igen visszasan hatott, amiből a selyemtermelés hanyatlása önként bekövetkezett; ezen iparágak létesítését, mely töméntelen emberkezet elfoglaltat, s nem megvetendő keresetmódot nyújt, századunkban majd minden népesebb európai tartományok felkarolták; — mintegy három évtized előtt a selymerek meghonosításáról, illetőleg tenyésztéséről számos honfi, kitűnően *Gr. Széchenyi István* nagy erélyvel buzgólkodott. Ugylátszik indítványa megelőzte korát, üdvös törekvését egyfelől nem értették meg azok, kik a selyemtermelést elmozdithatják, még kevésbé hatották át nyomatókos szavai né-

pünet, mely ez iparág után tetemes hasznót, sőt kenyérkeresetet nyert volna; — változván az idők, most már a m. kormány ösztöndíjak s magas jutalmak által ohajtja nagy tekintélyű hazánkfiának selyem-és eperfa-termelési terveit létesíteni.

A *selyembogár*, szeder-selymér (*Bombyx mori*, *Seidenspinner*), természetrajzilag a lepék, vagy pikkelyröpök rendének éji lepék családjából való, jellemzése röviden ez: a lepe teste rövid, vastag; szárnyai 4 pikkelyből állván, nyugvás közt teste fölött ormot képeznek; hernyói 16 lábuak; a nősténylepe nem, a him pedig csak alkonyat után libeg, szárnya piszkos-fehér, 2—3 sötétebb háránt sávval, melyek közt egy barnás félhold létezik mindkét szárnyakon; hossza $\frac{3}{4}$ "", széle $1\frac{3}{4}$ ""; — többi lepék módjára tekernyelvel bírnak és átalakulásuk tökéletes. — A selymér 2—3 hónapig tartó életét *Fahrenheit* 18°-nál kezdi, midőn 4—8 nap múlva mint parányi feketés hernyócska buvik elő, színe bőrzésenkint (vedlés) fehérebbé változik. E hernyó vedlésével aránylag étvágya is nő, hideg, szél és nedvesség iránt nagyon érzékeny, 4—5-ör vedlik. Utolsó bőrzés után fehérbarna, sötétebb fővel; 6—7 nappal ezután nyaka alatt bizonyos vörösség látszik, mi az átalakulás idejének közelségét jelenti, amidőn a hernyó enni megszűnik, nyugtalanul fel s alá jár, míg végre alkalmas helyet találván, átalakulását szövedékével megkezdi; mütétéhez belsejében sajátszerű edénykéket létezik, azokban átalakulásának közeledtével tápnedveiből egy tapadó, csaknem gyantás, finom átlátszó, a légkörben selyemszálakká alakuló nedv választatik el. A bél mellett nyugvó s összegönyölült edénykéket a hernyó evőműszereinél két parányi nyílásba végződik, melyeken át ezen nedv kiszivárog. E két fonalat a szomszéd tárgyhoz megerősítvén, a hernyó alsó lábaival művésziileg összesodorja egy fonállá, melyből kezdetben csak megerősítő rendetlen gomolyagot fon, másnap kezd azon gubó készítéséhez, melybe magát elrejt, s mely szakadatlan, mintegy 1000 láb hosszú selyemszálból áll. E roppant munkát 7—8 nap alatt bevégezvén, gubója belsejét vastag bőrnemű hártával bevonja, mely ragadós nedvnek, ugylátszik salakjából készül, de a nedvesség és lég behatását szerfelett gátolja. Itt nyugszik a bábbá változott álcza 2—3 hétig, amidőn maró-geny által gubójának előrészét kilikgatván, belőle a fent leirt pille röpül elő. A him termékenyítés után azonnal eldöglik, a nőstény pedig 2—500 pete elhelyezése után enyészik el. — Ez röviden a selymerek természetrajzi vázlata, mely felüleges, mondhatni egyoldalúsága miatt szükségessé teszi, hogy a vállalkozó szelleműek buzgó törekvése végett kimerítőbben értekezvén, legalább is kicsinyben a selymerek tenyésztését lehetővé tegyünk; mi kételem sincs, hogy az olvasó közönség e közérdekű tárgyat figyelemmel kísérendi.

A selymér eredetéről s terjedéséről előnyös leendő némi fogalmat szerezni. — Ázsiának meleg tartományában, különösbbe Indiában a selyempillék vadon tenyésznek, sőt *Heeger* észlelei szerint az európai *kökény pávaszem* (*Bombyx [Saturnia] spini*) hernyójának szövedékét is selyem gyanánt lehet felmunkálni, csak hogy az durvább kelmét ad. Ázsiában a selymerek ismerete és becses szövetük felmunkálása Krisztus születése előtt 2600-ik évben *Hoang-Ti* császár alatt kezdett érvényre jutni, állítólag annak neje *Selingeh* császárnét tartják feltalálójának, ki a selyemtermelést a kínaiak és indusok közt terjesztette. Később onnan 555 ik évben Krisztus születése után *Justinianus* császár hozatta be a selymerek két barát által, a hernyóknak szolgáló eperlevéllel; mások szerint a barátok kivájt fatörzs közé rejtett selymér petéket csempésztek be, s Görögország fővárosába Konstantinápolyba szállítván, hol néhány évszázadig egészen titokban tenyésztettek selyembogarak; később a görögök *cosi Pamphylo* tanítványinak vallották magukat. — 1180 ik évben már *Siciliába* és *Calabriába* vitettek selyembogarak, onnan *Spanyolhonba*. 1470 ben pedig *Francia-Német- és Olasz hon* minden tartományában nagy mérvben elterjedt a selyemtermelés, főleg ez utóbbi évszakban Olasz-hon legjelentékenyebb iparágát képezte. Magyarországon *II. József* császár alatt ismertetvén meg a selyembogár, ki azok tenyésztését minden kitelhető módon igyekezett terjesztetni; daczára magas törekvéseinek, a selymészet honunk igen gyér vidékein kapott lábra, mely koronkint ott is úgy elenyészett, hogy ezen hasznos foglalkozás utóbb csak a serdülő ifjuság játékszerű mulatságához tartozott.

Merész gondolat volna selyemtermelést honunk minden részén képzelni, vagy terjesztését ohajtani; néptelenebb vidékeken azon egyszerű és természetes ok harcol ellene; mikép a selymerek te-

nyésztése, roppant pepecselést és így kézi erőt igényel, kivált, ha ezen iparág nagyban terjesztetnék el, az kétségkívül gazdaszaktunk gyengítésével történhetvén, tőle szerfelett nagy számu kézi erő ragadtatnék el; ellenben népesebb, de terméketlen vidékeken, milyen Magyarország felső része is, hol a nép tétlen teng vagy alább kénytelen vándorolni, hogy családi létének fentartására keresete nyiljék; ott, mondanom is felesleges, hogy a selyemtermelés nagy előnnyel üzethetnék, annak létesítésével többféle iparvállalatnak és keresetmódnak igen tág tér nyitnának meg, jelesen: selyemtermelés és azzal szoros kapcsolatban levő szederfanövelés, továbbá filandák, gépek, gyárak, raktárak, kereskedelmi élénkség stb. támadnának. Tagadni nem lehet, hogy a szederfa-ültetés által az elmohosodott síkságot s alaktalan rónát festői vidékké, a sülyednyes homok-sivatagot kies ligetté varázsolhatnók át, sőt a szederfa lombja is az, mely tisztítja a légkört, disziti a tájt, kiessé teszi is haszonhajtóvá a legkopárabb vidéket; e tekintetben élethű panorámát nyújt élénk *Olasszon*, hol a selyemtermelés végett a szederfa ültetés e nembeli iparának lehető magas polczára jutott. Honunknak igen parányi része olyan, hol a zord légkör selyem-növelésre, a talaj mostohasága pedig szederfa-ültetésre alkalmatlan volna.

Most már az a fontos kérdés merül fel, vajjon hogyan, mi módon és mily kiterjedésben kezdjük meg szorgalmi vállalatunkat? Kétségkívül először is kicsinyben, mivel a nagybani kezelés roppant eperfa-készletet, nagy tőkét és jelentékeny számu munkáskezet feltételez, a mihez mulhatlanul tetemes pénzösszeg szükségeltetnék; — fájdalom! — pedig a magyar termelő épen annak van legnyomasztóbb hiányában.

Kicsinyben s a selymérek lehető egyszerű növelésénél első teendők, hogy ezen állatkák legnemesebb s kitaró fajából szerezzünk tojást. — Lám, Frankhonban a selymérek elfajzása miatt, ez állatkák betegsége következett be; — *Lamare-Picquot* a francia akademiát felszólította, hogy közvetítése által eszközlené ki az újabb s eredetibb selymérek behozatalát, miután a régi faj oly általános elcsenevészült, mikép a régi *Bombyx mori* fajából már egészséges és kitaró nemzedéket többé előállítani nem lehet; — mindamellet *Lamare-Picquot* amerikai faj behozatala iránt is tiltakozik, mert azok selyemszála gyengék, a kinőtt rovarok pedig ingatag jelleműek; ellenben Észak-Ázsiában a selymérek fajai igen finom s ruganyos selyemszálat adnak; e tekintetben a *Saturnia-cynthia* faj első helyen áll, gyártásra finom, kitünőleg erős és jól szőhető szálat nyújt; e nemű selymérek nagy előnye az is, hogy szabad ég alatt bizton tenyésznek, táplálásuk könnyű, eperfalevél

hiányában *himboj* (*Ricinus*) leveleket rosz következés nélkül fel-emésztene; pedig tudva levő dolog, hogy a himboj (hánytató-mag-fa) honunkban mindenütt buján diszlik. Végül, ha a fajok megválasztásában tulszigorua akarnánk lenni, mindenesetre Chinából a selymérek eredeti honából kellene azokat behozni, a mi óriási nehézséggel, még több költséggel járna; ugyancsak *Lamare-Picquot* francia tudós *Bengaliában* is egy igen hasznos selymér alfajt fedezett fel.

Megválasztván a selymérek legjobb fajtát, könnyű fog lenni a tenyésztés, de kezdőnek ez nem igen áll módjában; kénytelen először idegentől szerezni selymertojást; ekkor szerfelett ügyelni kell, mikép a leghitelesebb tenyésztőtől, ki maga szokott tojást termelni, szerezzék be az első mag, mert selyemtenyésztésének biztos jövője és sikeres előmenetele ettől függ. — Külföldi tojást csak is Milanó vidékéről való kereskedőtől tanácsos venni, különösbbeben, mely *briansai* tojás név alatt jó kereskedésbe. Külföldről akárki által szerzett tojások rendszerint a legroszabbak szoktak lenni; mivel főleg az olasz tenyésztő talán részint irigységből, hogy más országban a selyemtermelés ne terjedhessen, részint haszonvágyból, olyan tojásokat ad el, melyeket elkényszeredve fojtott lepék tojtak, vagy épen nem is párosult pilléktől származtak. Innen itélve, a jó tojás megválasztása, talpköve a selymesztésnek. Meggyőződést igyekeztvén szerezni az egészséges selymepetékről, a francia tanár *Despeyroux* újabb s legbiztosabb rendszere után tegyük ki-érletünk: a vigyázva megszabadított petéket hig sóoldatba kell mártani, először is, a mely *Baumé* mértéke szerint 5° *) erős; a felül uszkáló tojások mind könnyűek, üresek, haszontalanok; ezek eltávolítása után az ollat fenekére üledett petéket másik *Baumé* szerint 10 fokú sóoldatba öntjük, most már a mi itt fent lebeg, azt mint középszerű tojást elkülönítjük a leüledettek-től; végül ezeket egy harmadik *Baumé* szerint 11 fokú oldatba tesszük; most a melyek itt fent lebegnek, s melyek a 10°-ban leültek, legjobb, legegészségesebb tojások. — Ha e kísérlet nehézséggel járna, hasonló eljárás mellett vörös borban is lehet próbát tenni; természetesen ilyen munkának hideg szobában kell történni, hol kite-ritvén, megszáritjuk a petéket, azután megmérjük, hogy hány lat; bádog-szelenczébe zárva, hűvös helyre tesszük mindaddig, míg a keletés ideje beáll.

Nem lesz felesleges tudni, hogy e tojások a legdermesztőbb télben sem fagnak meg, mit a tapasztalati kísérletek többször igazoltak.

(Folytatás következik.)

*) Arliometer-fokmérő.

T Á R H Á Z.

Gróf Széchenyi István halála.

E pillanatban mély gyászba borulva álljuk körül a nagy hazafi sirját s élénken sajog keblünkben a fájdalom, melyet a vesztés érzete s a halál egyes szomorú részletei költenek. Családja — mint értesülünk — már néhány hét óta szorongva sejté és rettege a nagy lélek komor szomorúsága aggasztó fejlődését, melyet megakadályozni nem sikerült. A boldogult hült tetemei a *döblingi* plebánia-templomban apr. 10-én délben szenteltettek be. A gyászszertartáson ekkor a pesti küldöttségek tagjai az elhunyt tisztelői jelen nem lehettek. Összesen mégis mintegy 60 uraság állta körül a gyászravatalt, kik között ezen neveket említik: gr. Andrásy, Barkóczy, Desseffy, Waldstein, Zichy, Babarezy, Aczél, Lonovics stb. A beszentelési szertartás csendben végeztetett. A tetem ugyanaz napon szállítottatott végnyughelyére, a nagy ezenki ősi sirboltba, hol a gyászszertartás apr. 12-én volt magtartandó s hova Pestről az elhunyt nagyszámu tisztelői indultak el.

Olvasóink érdeklődéssel fogják olvasni az e megdöbbenő halálra vonatkozó egyes részleteket.

A családi halottijelentés így hangzik:

Gróf Széchenyi Istvánné, szül. *Seilern Crescentia* grófnő, csillagkeresztos és palotahölgy, maga és fiai, Béla és Ödön nevében, vigasztalhatlan szívvél jelenti, felejthetetlen kedves férje, s illetőleg atyjuk, nagyméltóságú, Sárvári és Felső-Vidéki gróf Széchenyi István, Ó cs. kir. Apostoli Felsége val. belső titkos tanácsosa és aranykulcsosa, több jeles rendek vitéze, Egervár, Pölöske, Sz.-György várának örökös kapitánya, s a magyar tudós társaság igazga ó

tagja, f. hó 8-kán, hön szeretett hazája s nemzete javának s dicsőségének szentelt tett- és áldásdus élete 68-dik évében, Döblingben, váratlanul bekövetkezett gyászos kimúltát.

Az üdvözültnek hült tetemei Magyarországon Nagy-Czenken a nemzeti sirboltban fognak apr. 12-kén déleesti 4 órakor ünnepélyes egyházi szertartással eltakarítani.

Az engesztelő sz. miseáldozatok a fennevezett egyházban, valamint Bécsben a Skótok templomában s hasonlóan a magyar családi jószágok anya egyházaiban f. aprilis 26-kán 10 órakor fognak megtartani. — Bécs, apr. 9-én 1860.

A bécsi „*Ost-deutsche-Post*“ czimű napilap gr. Széchenyi István életpályájáról, politikai állásáról s halálának részleteiről hosszabb cikket közölt. E cikk elején e megható tudósítást olvassuk:

„Tegnap (f. hó 8-kán) hirtelen az a hír terjedt el a városban, hogy gr. Széchenyi István pisztolyal vetett véget életének. Azon nagy népszerűség mellett, melylyel e név a magyarok közt bír, természetes vala, hogy ily tudósítás a legnagyobb sensatiót gerjeszté az itt lakó magyarok közt. S hazafiainak körén kívül is nagy részvétet beszéltek erről, annyival inkább, mivel mindez óráig ezen öngyilkosság okait mindenki előtt mély homály fedi. Gr. Széchenyi István mint tudva van, több év óta Bécs mellett Döblingben mint dr. Görgey tébolydájának ápolója élt. Elmebeli állapotáról sok mindenféle ellenkezőt állítottak. Még szombaton este, mint beszélük, mostoha fia gr. Zichy tett nála látogatást, a nélkül, hogy a legesekélyebb jelét látta volna e sötét elhatározásnak. És már más nap reggel (husvét vasárnapján) komor nyikba, midőn a hálószobába lépett, halva találta urát. A lövést a házban nem hall tták. Beszélük, hogy a pisztoly vízzel lett volna megtöltve. Gr. Széchenyi István körülbelül 68 éves volt. Született 1792 szeptember 21-én. Egy négyes név költözik vele a sirba, egy férfi, ki az élet tetőpontján állt, s ki nemzetének szeretetét oly magas fokon élvezte, mint még ritkán valaki.“

A nagy hazafi haláláról a „Wanderer“ következő jelentést hoz : „Széchenyi István gróf április 7-ke és 8-ka közötti éjjel agyonlőtte magát a Görgen-féle tébolydában, Döblingben. Már körülbelül egy hét óta lehete rajta észrevenni az elkomorodás növekedő jeleit; keveset beszélt, s ugylát-szék, hogy legkedvesebb barátai látogatását sem látta örömet. Képzelmé egyre komor képeket tükrözött eléje, s a jövőt legfeketébb színekben tünteté fel előtte. Jósika Sámuel halála, ki Széchenyinek lelki barátja volt, s megbetegedése előtt nála ebédelt Döblingben, a hetven évhez közelgő aggférfin szívet egészen megtörte. Halála előtt öt napig nem étkezett, s kedves tárgyait is, a sok órát, chronometert, melyeket maga szokott felhuzogatni, és galambjait, melyeket saját kezéből étetett, egészen elhanyagolá utolsó napjaiban. Szombaton meglátogató őt Zichy Henrik gróf, s leirhatlanul nyomasztott lelki-állapotban találta. Szeretett nejének két nappal előbb így szólt : „Napjaim meg vannak számlálva.“ A felügyelők előtt gyakran emlegetett öngyilkosságát stb.

De mindezen beszéd nem nagy figyelembe vétetett, régi zilált kedélye kifolyásának tekintetvén az. Szombaton este sakkozott a városban lakó titkárával, Kissel, s ez igen jó sakkozót csaknem minden játékban megverte. Tizenegyedfél órakor ment el tőle Kiss. Elindulása előtt még azt kérde tőle a gróf, hogy bizonyosan megjő-e másnap Bécsbe fia Béla, mire a titkár igennel felelt. Nemsokára a felügyelők is elmentek. (Felől, hogy az agg gróf egyedül hált öt szobából álló szállásában! Tizenkét óráig még hallották fel- s alájárálni, aztán csend lett. Másnap reggel majd fél óráig zörgettek ajtaján a felügyelők, s miután a gróf szokása ellenére nem nyitá fel az ajtót, odahitták az orvost. Betörték az ajtót, s a harmadik szobában ott találták Széchenyit szétzuzott aggyal busuló-karszékében, melyben gyakran szokta öreg tagjait kénye szerint elnyújtóva pihentetni. Ez borzasztó látvány volt. A halott egészen fel volt öltözve, miből azt lehet következtetni, hogy le sem fektült volt.

A szörnyű tettet végrehajtó eszköz egy rövid csövű, tágnylású pisztoly volt, melyet vízzel töltött meg. — A két felügyelőt rendszeren minden hónap végén szokta a gróf kifizetni, most, halála előtt rövid idővel előre adta ki nekik április havi bérüket; s csodálatos, hogy ez sem tünt fel senkinek! A törvényszéki hivatalos obductio hétfőn délben ment végbe. A halott bezeneltetése a döblingi templomban eredetileg szerdán délre volt határozva; hanem már mult kedden meg kellett annak történnie. Ezután rögtön Czenkre szállították a hulla; az ottani családi sirboltban fogja „a legnagyobb magyar“ örök álomban kipihenni, sok hányattatással letelt, Magyarország történetében korszakot alkotott életének nehéz fáradoimat.

A fentebb közlött rövid hirt, mely Széchenyi tetemeinek beszenteléséről szól, a „Wanderer“ nyomán még következő részletekkel egészíthetjük ki. A beszentelés egyszerűbb már nem lehetett volna. A rendelet, hogy a temetési szertartás 24 órával hamarabb tartandó meg, mint a hogyan eredetileg határozva volt, oly későn érkezett, az illetők kezébe, hogy az elhunytnak Bécsben levő barátjai közül is keveset lehetett még ideje korán a változtatásról értesíteni. — Azonkívül a főurak nagy részét Starhemberg hgnek szintén 1 órakor végbemenő temetése tartóztatta. Így történt, hogy a döblingi kis templom alig tölt meg félig; valami 50—60-an gyűltek egybe, különben majd kivétel nélkül Magyarország főnemességéből: így többek közt Andrássy György, Barkóczy János, Dessewffy Emil, Szécsen Antal, Waldstein, Wenckheim, Zichy Ferencz és Henrik gróf, Aczél, Babarczy, Lonovics püspök, Szögyényi, Zsedényi. Az elhunyt legközelebbi rokonai természetesen mind jelen voltak. A falakra függesztett czimerképeken kívül semmi egyéb pompa nem volt látható. Magyarország egyik legfőbb mágnásának, a sok rendjellel ékesített valóságos titkos tanácsosnak és kamarásnak holtteste csak kereszttel díszített, egyszerű koporsóban feküdt. Félegyre a templomba hozták a koporsót s a helybeli lelkészek haladéktalanul beszentelték; az egybegyűltek erre még valami negyedórát csöndesen imádkozva együtt maradtak, ugy azután némán elszéledtek, s csak a hintók hosszú sora és cifra bérruhás inasok — mert az urak maguk a legegyszerűbb magyar öltözékben jelentek meg — tanuskodtak arról, hogy az elhunyt az előkelő osztály tagja volt. A holttestet még az nap volt Czenkre szállítandó, a „Presse“ azonban azt írja, hogy csak másnap. Hétfőn, ugy jelentik a bécsi lapok, a holttestet törvényesen fölboncolták.

A m. Akadémia rendkívüli ülése apr. 10-én.

A m. Akadémia ápril 10-én reggeli 10 órakor rendkívüli összes ülésre gyűlt egybe. Mely tárgyban ily rendkívüli időben: alig szükség mondanunk. Ime az Akadémia elnökének, ki az ülést egybehivatá, levele :

Tekintetes Akadémia! Mint ez időszerinti elnöknek, ma keserves kötelességet kell teljesítenem.

Akademiánk alkotója, Széchenyi István, nincs többé!

A nagy fájdalom némasága tiszteletet parancsol és követel ugyan, de azt hiszem mégis, nem fogunk ellene véteni, ha mi elsősk szakitjuk meg egy ország sajtó keserveinek hallgatagságát, mert hiszen az enyészhetlen fényű és hatású férfinak nevét és pályáját a mi létünkkel mindenkorra összeforrasztotta a történelem! Nincs magyar, ki a veszteség nagyságát ne érezze. Azonban legmélyebben a magyar Akademiának kell azt éreznie.

Indítványozom ennél fogva :

1. Tegye le az Akadémia mély és őszinte fájdalomának kifejezését jegyzőkönyvébe.

2. Fejezze ki az igazgató-tanács irányában azon ohajtását, hogy ez az Akadémia alkotójának tiszteletére gyászünnepelet fog rendezni.

3. Fejezze ki ugyancsak az igazgató tanács irányában azon reményét,

hogy ez a nemzet kegyeletes ohajtásait felkarolva, és azok élére állva, esz-közölni fogja, mikép éreztöbor örökítse a haza ezivében, Pesten, az elhunyt nagy férfiú emlékét.

4. Öltön az Akadémia egy hónapra gyászt, alkotójának tiszteletére.

5. Jelölje ki azon tagjait, kik velem holnapután egy órakor Döblingben a dicsőült kimulásának helyén és Czenken csütörtökön a beszentelési és temetési tiszteleteken az Akademiát képviseljék.

S ezek fölött, tekintetes Akadémia, gyászoljuk az elhunytat tetteink, becsüljük meg emlékét a közre kiható tevékenység által! Hassunk és mélyedjünk belé szellemébe, hogy felfogva azt, minél igazabban valósíthassuk körünkben azon nagy eszmét, melynek érdekében adta a tett embere ez intézetet a hazának!

Engemet pedig tartson meg a tek. Akadémia megbecsülhetlen sziveségében és fogadja szokott jó indulattal legigazabb tiszteletem kifejezését. Pozsony, ápril 9. 1860. 7 órakor este. Gróf Dessewffy Emil, a m. tud. Akadémia elnöke.

E levél fölolvása folytán a nagy számmal egybegyűlt tagok közakkorral a következő pontokat határozták :

1. Az Akadémia mindenekelőtt jegyzőkönyvileg kifejezi mély fájdalomát.

2. Külön gyászünnepelet fog tartatni az Akadémia alkotójának, s az emlékszedő tartására a nagy gróf elnöki utóda báró Eötvös József határozottatott felkérteni.

3. Az igazgató-tanács felkérte, hogy a nemzet ohajtását felkarolva eszközölje, hogy Pestnek valamely közterén országos emlék örökítse az elhunyt nagy férfiú emlékét; egyszersmind pedig egy külön akadémiai emlék is emeltesék majdan az Akadémia épülete udvarán, avagy teremében.

4. Ugyancsak az igazgató-tanács megkérte, hogy Akademiánk alkotójának nevét emlékérem veretésével is tisztelje meg.

5. Az Akadémia tagjai egy hónapig gyászt viselnek.

6. A temetési szertartás alkalmával, gróf Dessewffy Emil ur vezetése alatt, a következő igazgató, tiszteleti, rendes és levelező tagok hívtak fel az Akademiát képviselni : báró Eötvös József másodelnök, gróf Andrássy György, gróf Károlyi György, herczeg Batthyányi Fülöp, herczeg Eszterházy Pál, Deák Ferencz, gróf Apponyi György, Kubinyi Agoston, Szögyényi László, báró Kemény Zsigmond, Toldy Ferencz, Hunfalvy Pál, Tasner Antal, Hoványi Ferencz, Zádor György, Zsoldos Ignác, Lónyay Menyhért, Peregry Elek, Bertha Sándor, Arányi Lajos, Pompéry János, Zsivora György, Török János, Hollán Ernő.

7. A megdicsőült nagy gróf családjának levélben fejezi ki az Akadémia mély sajnálkozását és részvételét a veszteség fölött, mely a családon kívül az összes hazát s legkivált Akademiánkat is oly súlyosan érte.

8. Végeztetve az elhunyt gróf arczépe a titoknoki teremből, hol eddig tartatott, az ülésterembe áthozatni s ott felfüggesztetni határozottatott. Az utasító szabályok minden ily alkalommal szavazás útján rendelik elhatározatni a felfüggesztést. — Kell-e mondanunk, hogy a szavazás egyetértelmű volt. Hogy e kép már régebben nem a terem díszesíté, csak a nemes gróf szerénysége és ragaszkodása az utasító szabályhoz, eszközlé, mely alól még elnöksége alatt kivételt akartak tenni ő irányában!

A küldöttség fennevezett tagjai részint már azelőtt elutaztak, részint azonnal utnak indultak.

(P. N.)

A nemzeti kaszinó is küldött követséget gr. Széchenyi temetésére.

A magyar Akadémia palotája.

— (Heti kimutatás) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a m. Akadémia számára beküldött hazafi adakozásokról. XII. közlés : Nagy-Kállóbal Fintor József ügyvéd s neje Beretöy Julianna 15 ft. (ebből a tőkére 7 ft. 50 kr.) — H. M. Vásárhelyről Dobosy Lajos által többen 352 ft. (ebből a tőkére 123 ft.) — Göcsről Csanádi Soma 5 ft. — Csengerből többen 9 ft. (ebből a tőkére 5 ft.) H. M. Vásárhelyről a szabócéhhez tartozó ifjuság Erdős János szabómester által 10 ft. — Gráczból (Stajerország) az ottani magyar kereskedőségek Heindlhofer Robert által 53 ft. (ebből a tőkére 28 ft.) — Pestről Luka szül. Neskovits Mária asszony 10 ft. — Vidről Barcza István 5 ft. — Gy. Apátiból Kiss Ignác által többen 39 ft. — Gönyöről egy baráti körből Magyar Lajos által 18 ft. — Iharosról többen Reiner Antal által 14 ft. — Gyuláról (Bereg-Ugocsa) a ref. egyházvidék közgyűlése alkalmával Tecsőn tartott barátságos ebédnél Ladányi Pál lelkész által 33 ft. — Ny. Lugosról (Szabolcs) Józsefnapi névünnepről többen Baratsi József által 26 ft. — Összesen 589 ft.

Az eddigi I. — XI. közlésekkel együtt begyűlt eddig : 4593 ft. 80 kr., 35 db. cs. arany, 4 kétfptos tallér, 76 huszas, 1 tizes, 1 hatos 5 db. 20 pftos nemzeti államkölcson kölcsönvény.

Igazítás. Lapunk mult „Heti kimutatás“-ban a Szinyér-váraljai adakozásokban Széles Endre ref. lelkész neve mellől kimaradt 1 db. cs. arany (azonban ugyanott a „részletes kimutatás“-ban befoglaltatik.) Ez arany a fentebbi általános összeghez hozzá van adva.

— (Részletes kimutatás) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez beküldött egyes adakozásokról.

Nagy-Kálló városából, mely Szabolcsmegye székhelye, panaszos sorokat vettünk, hogy onnan nem igen olvashatók a lapokban adakozások az Akadémia javára, mert nincs a ki fel volna ez ügyben szólítva. Ugylát-szik, még sem oly nagy az „izgatás“ e tárgyban, mint némelyek gondolják. Annál nagyobb örömről vált, e helyről Fintor József ügyvéd és neje

Vasárnapi Ujság 16-ik számához 1860.

Beretóy Julianna adományát, 15 frot, (melynek fele az Akademia tőkéjét, fele a házat illeti), az illető helyen átszolgáltatni.

Ujabb időkben több ízben tettek a hazai lapok tudósításai arról bizonyosságot, hogy *Hold-Mező-Vásárhely* lelkes polgárai, felsőbb s alsóbb műveltségű lakosai méltó becslet tulajdonitnak a nemzet szellemi művelődésének s teljes áldozatkészséggel pártolják az ily rendeltetésű nemzeti intézeteket. Ennek ismét fényes jelét adták most is, midőn Dobosy Lajos ur által 352 frot küldének be a m. Akademia javára (az összegből 229 ft, illeti a házat, 123 ft, az *alaptőkét*.) A derék adakozók nevei következők:

Nagy Róza a házra 30 ft; Kaszap Mihály a tőkére 20 ft, a házra 20 ft; Kovács Fer. a házra 20 ft; Deák Sándor a házra 4 ft; Kamocsay Mihály a házra 2 ft; Schéner Gyula a házra 1 ft; Lubinszky Ignác a házra 5 ft; Kossa László a házra 3 ft; Veres Lajos a házra 1 ft; Schéner Ferencz a házra 5 ft; Kovács Károly a házra 2 ft; Kovács István a tőkére 2 ft, a házra 2 ft; Dózsics Péter a házra 10 ft; Simonides Antal a házra 2 ft; Meinerich Mihály a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Pap József a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Böhm Móricz a tőkére 2 ft, a házra 2 ft; Bartha Sándor a tőkére 5 ft, a házra 5 ft; Butyky János a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Lukács Ferencz a tőkére 5 ft, a házra 5 ft; Engelthaler Ferencz a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Szél Pál János a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Német Pál a tőkére 2 ft, a házra 2 ft; Fekete Odón a tőkére 5 ft, a házra 5 ft; Balogi Soma a tőkére 1 ft; dr. Hainis József a tőkére 3 ft, a házra 2 ft; Szabó Mihály a tőkére 2 ft, a házra 1 ft; Dús József a tőkére 2 ft, a házra 1 ft; Fejérváry László a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Papy József a tőkére 4 ft, a házra 2 ft; Nagy András István a tőkére 2 ft, a házra 2 ft; Liebl Ede a tőkére 1 ft, a házra 3 ft; Juhász Ferencz a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Buday Marton a tőkére 2 ft, a házra 2 ft; Resnyák Károly a tőkére 1 ft, a házra 2 ft; Loészl János a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Baranyi Péter a tőkére 1 ft, a házra 4 ft; Prehoffer Ignác a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Sztéhló Károly a tőkére 5 ft, a házra 5 ft; Vekerdi József a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Vig István a házra 1 ft; Kristó Lajos a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Peleskay János a tőkére 1 ft; Mátyás Sándor a tőkére 2 ft, a házra 1 ft; Nagy Sándor a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Gójdár János a tőkére 2 ft, a házra 1 ft; Balog Miklós a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Nagy Ferencz a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Beretóy Kálmán a házra 2 ft; Aigner Imre a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Borotvás Bálint a házra 2 ft; b. Puteány Gyula a tőkére 1 ft; Megyasay Károly a tőkére 2 ft, a házra 2 ft; Bóka Andor a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Váry Károly a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Szomor Lajos a házra 2 ft; Szabó István a házra 2 ft; Fekete Mihály a tőkére 1 ft, a házra 2 ft; Jeney Lajos a házra 2 ft; Kecskeméty László a házra 2 ft; Szilágyi Gyula a házra 2 ft; Pap József a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Antonovics J. Tivadar a tőkére 1 ft, a házra 2 ft; Bogos Endre a tőkére 1 ft; Juhász Mihály a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Nagy A. János a tőkére 5 ft, a házra 5 ft; Kohn Emánuel a tőkére 3 ft, a házra 2 ft; Hódi János a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Orovecz János a tőkére 5 ft, a házra 5 ft; Mihály Sándor a tőkére 1 ft, a házra 2 ft; Bálint Istv. a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Banka István a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Német Ferencz a házra 1 ft; Kardos János a házra 2 ft; Zsoldos Ferencz a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Koncz Sámuel a házra 1 ft; Blaskovics László a házra 1 ft; Konstantin testvérek a házra 5 ft; Révész Pál a tőkére 2 ft, a házra 2 ft; dr. Berger Ferencz a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Bolinay József a tőkére 1 ft; Becsi József a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Juhász Pál a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Juhász János a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Pokomándy István a tőkére 1 ft, a házra 1 ft; Dobosy Lajos mint gyűjtő a tőkére 2 ft, a házra 2 ft.

Csengerből 9 frot vettünk (melyből 4 ft. illeti az Akademia alaptőkét). Ehhez adakoztak: Jörös Lajos 1 ft, Fekete József 1 ft, Fekete Ignác 5 ft, Török Bálint 1 ft.

H.-M.-Vásárhelyről a fentebbi nagy összegben kívül még 10 frot kaptunk, melyet a szabó-czéhhez tartozó ifjuság évnegyedes gyűlése alkalmával az Akademia javára adományozott. (Ugyan e levélből tudtuk meg, hogy a nevezett ifjuság az ottani kórház számára is 21 frot adakozott.) Elismerésméltó áldozatkészség azon iparos ifjuság részéről.

Ki várta volna, hogy *Grátsban*, a stajerek országában, is megemlékezék valaki Akademiánkról? S mégis 53 ft. (melyből 28 ft. az alaptőkét illeti) vettünk onnan, Magyarországból odaszakadt néhány kereskedő-segéd hazánkfiától. A derék adakozók nevei:

Heindlhofer Robert 2 ft, Grau Ferencz 2 ft, Herrman Vilmos 1 ft, Hatzinger Ferencz 1 ft, Horváth Zsigmond 2 ft, Ferdinand Mór 2 ft, Stemmer Kálmán 1 ft, Golyosy G. A. 5 ft, Pesztálits László 2 ft, Fertig Sándor 2 ft, Greilinger E. 2 ft, Wrhovszky Gusztáv 2 ft, Spaitz Szilárd 1 ft, Kákossy András 1 ft, Giftig Ferencz 2 ft, Gruber Ferencz 2 ft, Huber Károly 2 ft, Trakl Ferencz 2 ft, Kátay István 2 ft, Láng György 1 ft, Pendl Ádám 2 ft, Huber András 2 ft, Schaden Ferdinánd 1 ft, Bernatsky A. W. 1 ft, Uray Zsigmond 2 ft, Iby György 2 ft, Mizelly Ferencz 1 ft, Welincha Lipót 1 ft, Fügler Ad. 1 ft, Gutter F. C. 2 ft és Nagyszapi A. Imre 1 ft (a két utolsó gyógyszerész).

Gy.-Apátiból 39 ft. küldetett be hozzánk az Akademia palotája számára, melyhez járultak:

Kiss Ignác 20 ft 50 kr, Kiss István 1 ft 50 kr, Schütz Antal 1 ft, Wizinger József 20 kr, Kutiék Ferencz 2 ft, Vogronits Ferencz 2 ft, Klieger Teréz k. a. 1 ft 50 kr, Heisler Karolina k. a. 1 ft 80 kr, Steindl Zsigmond 1 ft, Hofmann Laj. 7 ft, Vörös Mih. 50 kr.

Iharosról 14 ft. jutot kezünkbe. Az adakozók:

C. ászár Antal iharosi kath. lelkész 2 ft, Kiss János berényi utmester 2 ft, Ih.-Berény, Iharos, P.-Sz.-Péter és Csicsó kerületbeli községek 6 ft, Reiner Antal kerületi jegyző 4 ft.

A mármaros-ugocsei hely. hitv. egyházvidék márczius 20—21. napján tartá *Técsőn* helyosztó tavaszi közgyűlését. Az ottani egyház gondnoka a tanácskozó testület egyházi s világi tagjait barátságos ebédre hivta meg a városbáza teremébe. A pohárköszöntések közben adakozási indítvány tételét az Akademia javára, s ámbár a jelen voltak legnagyobb része már más uton küldte be áldozatfülléireit, mindazáltal most is 35 ft. gyűlt össze néhány perc alatt a nevezett célra. Így szaporodik a gazdaság.

Szabolcsmegyei *Ny.-Lugos* helységben József-napot ünnepelt egy vidám társaság, s itt is 26 frot gyűjtött a jó szellem, mely megállotta a jelen voltakot, s mely homokszemekből fogja fölépíteni a nagyszerű palotát. Az adakozók nevei:

Baratsi József 5 ft, Thánhoffer Rudolf gazdatiszt 3 ft, Gábai István belteki bíró 1 ft, Juhász Benjamin encsencsi ref. lelkész 1 ft, Rochlitz József encsencsi bíró 1 ft, Beretóy Benjamin Nyir-Adonyból 1 ft, Balog Antal encsencsi ref. tanító 1 ft, Németh Gusztáv Nyir-Adonyi segédlelkész 1 ft, Medzirátzky Gáspár ügyvezető 4 ft, Tatos Ignác lugosi r. kath. kántor 1 ft, Sümegi Ferencz lugosi fogadó 1 ft, Faliznyo Ferencz bíró 1 ft, Sziszák György hités 1 ft, Asztalos János hités 1 ft, Fazokas Sámuel izrael. 1 ft, Farkas Mózes izrael. 1 ft és Weisz Mózes izrael. 1 ft.

— A „Pesti Napló“ szerkesztőségénél eddig 9738 ft gyűlt be az Akademia javára.

+ (A *komáromi takarékpénztár az Akademiára*) 500 frot adott.
+ (A *tolnai kaszinó megalakulási ünnepélye alkalmával*) 140 ft gyűlt össze a jelen voltak közt az Akademia javára.

Hazafi adakozások.

A Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez beküldettek: Göcseről Csanády Soma a *Kazinczy-alapítványra* 3 frot, a *Kazinczy-emlékre* 3 frot. — Gy. Apátiból Kiss Ignác a *Kazinczy-emlékre* 1 frot. A *szukolkodó horvátok számára* Pestről Luka szül. Neskovits Mária asszony 20 frot.

Irodalom és művészet.

— A magyar Akademia költségén s felügyelete alatt, részint megbízásból következő munkák jelentek meg: a) „*Monumenta Hungariae historica*“; — magyar történelmi emlékek, első osztály: *okmánytárak*, második osztály: *irók*; — a folyam ötödik kötete két nagy füzetben. — b) Történelmi, bibliai és gunyoros „*magyar énekek dallamai*“ a XVI. századból, közli a m. t. Akademia megbízásából Mátray Gábor; nagy-negyedrétben, igen csinos kiállítással. — c) A magyar tud. Akademia 1859., dec. 19-én tartott ünnepélyes közülésének tárgyai. — E munkák Eggenberger akadémiai könyvtár utján minden könyvkereskedésben kaphatók.

— (Egy érdekes emlékhönyve) küldetett be szerkesztőségünkhez, mely a miskolczi nyomda legújabb terméke. Czime: „*Kazinczy-emlény*“; a Miskolczon 1859. október 27-én tartott ünnepély rajza; kiadta *Rács Ádám*, ottani nyomdatulajdonos. Az ünnepély részletei gondos kézzel vannak összeállítva; s a hü leírások, emlékbeszédek, ünnepi költemények, és a dícsőített nagy író három verse e könyvet általános becsüvé teszik. Hiszszük tehát, hogy az nemcsak Miskolczon (melynek egyik legszebb napját örökíti) fog nagy keletnek örvendeni, hanem országszerte mindenütt, hol Kazinczy emléke nemes eszméket ébreszte. Ára 1 ft, s a tiszta jövedelem a Kazinczy-alapra van szánva. — Könyvtáru uton egyedül Ráth Mór pesti könyvkereskedésében leend kapható. (Hf.)

— (A „*Budapesti szemle*“) XXVI. és XXVII. füzete megjelent. E két füzet tartalma a következő: I. *Irányszámok. Nyelv és irodalom; gróf Mikó Imrétől.* — II. Schiller. Élet- és jellemrajz I. közlemény *Szász Károlytól.* — III. A török uralkodás Magyarországon, III. k. *Salamon Ferencztől.* — IV. A nemzetgazdászati eszmék és elméletek története. IV. k. *Smith rendszere. Kautz Gyulától.* — V. Humboldt Sándor és művei. I. k. *Almási Balogh Páltól.* — VI. Raphael, Planche után, *Szász K.* — VII. Fölfedezések és találmányok. Ideges álmok, *Szabó Józseftől.* — VIII. M. tud. Akademia (jan., febr., márcz.). — IX. Tudományos társulatok. Erdélyi orsz. Muzeum. Magyar természet- tudományi társulat.

© (Irodalmunk ismertetése a szerbek közt.) *Joannovics János*, más néven *Kiss János*, Petőfi „*János Vitéz*“-ét szerb nyelvre lefordítá még tavaly, de az a rendőrség által lefoglaltatott, mivel a czimboriték szerb és magyar színekben diszleggett. Ugyanezen szerb költő Arany János „*Toldi*“-ját is lefordította, melyre több előfizető jelentkezett, mint az eredetire.

+ (Megjelent a „*Néptanítók könyve*“) című, Szeberényi Lajos és Vincze Sándor által szerkesztett és kiadott protestáns nevelészetű közlöny új folyama I. kötetének II. füzete. Tartalmát képezik: *Egyezményes nevelés Zs. I. Tanteremek szellőztetése. Rákosi. A tanítók anyagi állásáról. Költő László. Soproni képezde által kiadott könyvek: 1. és 2., Luther kis kátéja. 34. Az új pénzzeli szövetés. Tárca.*

+ (Jósika Miklós báró) ki az utolsó évtizedben regényeit „*Eszther szerzője*“ név alatt írta, ezentul saját nevével fogja műveit közrebocsátani.

+ (Az *irodalmi és művészeti tulajdonról rendelkező törvény*) hallomás szerint felülvizsgálat alá vétetett s az eziránti tanácskozmányok az igazságügyminiszterium kebelében legközelebb meg fognak kezdődni.

— Szegeden Burger Zsigmondnál megjelent „*Néptanodai oktatástan*“; gondolatföredékekben; tanoda-igazgatók, tanárok, tanítók, nevelők, szülők és nevelésbarátok számára, Kellner Lajos porosz kir. kormány és tanügyi tanácsos után magyarította *Kempelen Győző*.

+ (Palotási (Pecsenyánszky) János összes zenekölteményeire) az aláírás beküldési határideje f. april hó 25-ig meghosszabbították.

+ (A *Bukareszthe menő magyar operához*) hír szerint Jekelfalussy is szerződöttve van.

+ (Két új tánczene) jelent meg közelebb Treichlinger műkereskedésében. Az egyik: „*Dinom-dánom*“ csárdás, zongorára szerzé Konkoly Thege Miklós. Ára 60 kr. A másik: „*Ibolyák*“, polkamazur Hupf Ágostontól; ára 40 kr.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

+ (Pályázati hirdetés.) Az országos erdélyi gazdasági egyletnek idei márczius 13-án tartott ülésében idős gr. *Teleki Domokos és Tisza László* urak 30 darab arany pályadíjt ajánlván fel egy gazdasági pályamű jutalma-

zására, e célra a következő pályakérdés tüzetik ki: „Soroltsanak elő az Erdélyben előforduló azon vadon termő növények, melyeknek jelenlétéről bizony következtetni a talaj uralkodó vegyére. E növények pontos leírásához melléklendők azoknak mind tudományos, mind a nép közt szokásos nevei. Ezzel kapcsolatban készítsenek népszerű utasítás arra, hogy a növények jelenléte által jellemzett különböző földeken, gazdasági növényeink közül melyiken, melyek művelhetők a siker legbiztosabb reményével? A talajt jellemző vad növények s a nekik megfelelő gazdasági növények táblás kimutatásban is összefoglalandók könnyebb áttekintés végett. Az értekezés főcélja az levén, hogy a vegytani ismeretekkel nem bíró kezdő gazdákat a kísérletek fáradságai és költségeitől lehetőleg megmentse; az népszerűen irandó, a felhasználást kűfők azonban jegyzésben megnevezendők. A rövidség — a mennyiben nem értelemzavaró — előnyök fog tekintetni. A pályadíjazandó munka a szerző tulajdona marad, kinek aztán kötelessége azt legfőbb hat hónap alatt azon naptól számítva, a melyen a bírálati jelentés a K. Közlönyben megjelent, sajtó alá adni; ellenkező esetben a tulajdonosi jog átszáll a gazdasági egyletre, és e tekintetből a pályanyertes mű beadott kézirati példány nem is fog a szerzőnek visszaadni. A pályaművek idegen kézzel másolva s jellegű levelkékkel ellátva 1861. év január 1-ig egyleti titkoknak Nagy János urhoz beadandók. Bírálókul b. Bánffy János, Nagy Péter lelkész és Takács János urak kérettek föl. Az országos gazdasági egyletnek idei márcz. 13-án tartott üléséből. *Finály Henrik* ideigl. titkár.

+ (Az erdélyi gazdasági egylet) márcz. 13-án tartott ülésében egy bizottmány lön kinevezve, egy földbirtokosi hitelintézet felállítására iránti terv kidolgozására. Elnöke gr. Bethlen Farkas; tagjai: Berde Mózsá, Dietrich Sámuel, Kulisseky János, Fehér Márton és Finály Henrik. Továbbá az egylet szakosztályai újra szerveztettek és öt szakosztály lön felállítva u. m. 1) Ismeretterjesztő, 2) állattenyésztési, 3) földművelési és gépészeti, 4) gyümölcs-, szőlő-, bor- és selyemtermelési, 5) erdőszeti. Az ismeretterjesztő szakosztály megbízott egy fölrát kidolgozására, melyben a moratorium megszüntetésének tovább halasztása legyen kérelmezve.

+ (Bortermelési statisztika.) Franciaország 68,000,000, Ausztria 30,000,000, (fele magyar), Spanyolország 9,000,000, Németalföld 6,000,000, Olaszország 1,800,000, Portugál 1,500,000 Oroszország 500,000 akó bortermészt évenként.

⊙ (Borainkat az angolok) mindinkább megizlelik. A gazdasági egyletnek legközelebbi kiállításán több angol gyáros a magyar borokkal megismerkedvén, azóta nemcsak ők maguk, hanem általuk mások is folytonosan tesznek megrendeléseket.

Közintézetek. egyletek.

△ (A nemzeti testgyakorló-intézet és évi nyári folyamát) e hó 12-én nyitja meg a Múzeum megett a lovarda mellett levő új helyiségében. A növendékek beiratása is ott megy végbe, ugyszintén ott irathatják be magukat azon urak és hölgyek, kik az egyesület tagjaiként kívánnak belépni s kik ez által jogot nyernek minden további fizetés nélkül egy növendéket jártni az intézetbe.

△ (Halászlati egylet.) Több pesti ur az újpesti kikötőt halászlati multságok (más ezt tán kéjhalászlatsnak nevezné), tartása végett bérbe vette; de kívülök mindenki részt vehet e multságokban, ki évenként 2 ftot fizet. Az ily részvevő tag hivatalos minden rendezendő közös halászlatra és hallakomára, mely alkalmakkor vendéget is vihet magával.

Közlekedés.

△ (Új intézkedés a vasutakon.) A vasuti főállomásokon a vendéglősök ezután a falra függesztett táblákra tartoznak pontosan fölratni, hogy a vasut oda mikor érkezik és mikor indul el, s hogy a vendégek elkésés nélkül mely időpontig mulathatnak ott.

⊙ (Az újszöly-székesfehérvári vasuton) a bizottmány megtette a próbatüzést márcz. 31-én, a megnyitást ápril 15-ére vagy 24-re várják.

Mi újság?

— (Debreczenből írják:) Megdöbbenetben nem hathatott hír városunk lakosaira, mint a legnagyobb magyarnak véletlen kimulta, — illik őt meggyászolni a nemzetnek külsőleg is, kinek elvesztét minden becsületes honfi szíve megsiratja, — Debreczenben már is sok ember hord fátolt a nagy veszteség jeléül. Szintén innen vettük gróf Széchenyi halálára vonatkozólag a következő sorokat:

Minden nap egy más romdarab hull-alá
A régi fényből — mely ragyogott dicsón;
Történetünk a nagy nevekben
Gardagodik, s a világ szegényül.

Új sírra néz a nap — ha nyugodni száll,
Jajszók kiáltnak által az éjjelen:

„Egy kő a nemzet oszlopából
Ujra ledől a hideg porokhoz!” — Kadareci.

— (Willmers Rudolf) ma vasárnap (apr. 15.) déli 1/2 1 órakor tartandjai második hangversenyé az Európa szálloda teremében. Érdekes programja a classicus zene és idegen népdalok mellett több magyar szerzeményt is tartalmaz.

+ (A József-nádor-szobor körüli munkálatokkal) erősen foglalkoznak a J. zsef-teren. A nagy érekszobor már készen van, sulya 100 mázsá; az arc igen jól van találva. Folyó hó 15-én indítják utnak s május 1-én már le is fogják leplezni.

— (A nemzeti színház napi helyárait), melyek az új pénz behozatala óta sok kellemetlen pénzváltási zavart okoztak, most kerekszámokra változtatták. Ehez képest az áprilban megindult új színházi évben a földszinti vagy elsőemeleti páholy 7 ftba kerül (6 ft 30 kr helyett), másodemeleti páholy 6 ftba (5 ft 25 kr helyett), erkélyszék 2 ftba (1 ft 60 kr helyett), földszinti zártzék 1 ft 10 krba (1 ft 5 kr helyett), másodemeleti zártzék az első sorban 1 ftba (70 kr helyett), másodemeleti zártzék a második sorban vagy földszinti bemenet 70 krba (mint eddig), másodemeleti bemenet 40 krba (42 kr helyett), karzat 20 krba (18 helyett).

△ (A pesti egyetem) március 31-kén ünnepet ült, mely alkalommal a megválasztott s fensőbb helyen megerősített egyetemi rektor és tanács hivatalába be lön igtatva. A volt rektor *Vírossil Antal* ur latin nyelven bucsut vett, s fáradozásaiért, szintén latin nyelven *Lopusnyi Ferencz* ur, mondott köszönetet. Erre lelépven a volt rektor és az egész tanács, helyüket az új rektor és tanács foglalá el. Az új rektor *Márkfi Sámuel* urat, *Schopper György* ur üdvözlé latin nyelven, mire az új rektor köszöntött be, szintén latin nyelven.

+ (Folytatjuk azon lelkes hölgyek névsorát), kik a n. Múzeum termei földszintjére gyűjtéseket eszközöltek. Kiss Andrásné szül. Bernátffy Ida Lugoson 116 ft 25 kr, Jakabffy Kristófné szül. Asbóth Luiza Lugoson 90 ft 50 kr, Ullmann Adolfné szül. Nemeshegyi Etelka Pesten 6 arany, 76 ft, Teslery-Malirsch Jozefin Nyitrán 62 ft, Nagy Lajosné szül. Kerek Eszter Kun-Madarason 21 ft, Pap Laura Közép-Iszákron (Veszprém) 44 ft, Szentgyörgyi Horváth Antalné szül. Orczy báróné Sopronban 20 ft, Kovács Pálné Győrött 60 ft, Emich Gusztávné Pesten 25 ft, Báró Vay-Bánhidyné Simondról (Arad) 20 ft, Bozóky Sándorné Kunszentmártonban 22 ft, Laszkáry-Dacsó Amália Pribélyen (Nógrád) 16 ft, Zákó-Domokos Julianna Bajsán (Bács) 49 ft; — végre Márton Antonia Pesten 2 ft adott.

+ (A kolozsvári műkedvelői hangverseny a horvát szükölködők javára) mult keddre volt kitűzve, következő műsorozattal. 1) A „Hugenották” nyitánya 10 kézre, két zongorára és egy phisharmonikára alkalmazva Wissmüller urtól, előadva gr. Teleky Domokosné, gr. Eszterházy Jánosné, b. Bánffy Albertné, b. Bornemisza Zsuzsánna és gr. Mikes Ete által. 2) Népdalok, éneklé Gyujtó Izabella k. a. 3) Ábránd, „Luciából” Vosztól, zongorán előadta b. Bánffy Albertné. 4) Petőfi „Erdély” című költeménye, szavalta Szász Domokos. 5) „Boldogító dal” Huber Károlytól; „Pásztordal” Meyerbeertől, éneklé Jekelfalusi. 6) „Styrienne p. Vincent Adler L'hiron-delle p. E. Rudent”, zongorán előadja Bornemisza Zsuzsánna. 7) „Alvajáró” operából, phisharmonikára alkalmazva Wissmüllertől, zongorakíséret mellett játszta b. Bánffy Albertné. 8) „Magyar dalok” éneklé Nagy Ilka k. a. 9) „Rákóczy-induló”, két zongorára alkalmazva Wissmüllertől, előadva gr. Bethlen Pálné, gr. Teleky Domokosné, Gyujtó Izabella és Nagy Giza k. a. által. 10) „Szózat” Vörösmartytól, nagy karének. — E hangverseny szervezését egyik lelkes főrangú honleányunk vállalta magára. Az eredményről még nincs tudomásunk.

+ (Jótekonycsélú hangversenyek) Kovács Pál Győrött hangversenyt rendezett a horvát szükölködők javára. — Kanizsán és Kecskeméten is volt hangverseny ugyane célra; az első helyen 200 ft a másodikikon 265 ft volt a tiszta jövedelem.

+ (A zenede 1859-iki éhkönyve.) Mátray Gábor igazgatótól összeállítva megjelent. Egyéb érdekes adatok közt olvassuk benne, hogy jelenleg már — a mennyiben kitudható volt — 72 egyén keresi élelmét művészet útján, kiket a zenede növelt és képezett. Az intézet vagyona 30,398 ft 60 kr. A növendékek száma 289.

+ (Vockenhuber k. a.) kit nemzeti színházunkhoz két évre szerződettek, ezuntal nem Vockenhuber, hanem Szivesi Vilma lesz.

+ (Herrman híres bűvész) közelebb a spanyol királynő előtt lépett föl mutatványával, hova hivatalosak voltak a diplomatai kar nagy része s mind ő felségét, mind ez utóbbiakat bámulatra ragadá bűvészeti ügyességével. Különösen meglepte a királynőt az, midőn kezébe a bűvész 15 darab aranyat olvasott, kérvén őt, hogy méltóztatnék kezét összecukni s azonnal ismét felnyitni. Ő felsége teljesíté a bűvész kérelmét, de mily nagy lett meglepése, midőn kezében a 15 arany helyett 25-öt látott csillogni! Már erre nem állhatá meg, hogy pénzügyminiszteréhez ily szavakat ne intézzen: „Salaverria, ha az afrikai hadjáratunk folytatásához pénzre lesz szükséged, ime legyen ez a te embered.” A bűvész Herrman ezt a megtiszteltetést bizonyosan nem várta.

⊙ (A gyöngyösi kaszinó) husvét hétfőn a horvátországi szükölködők javára zeneszeti s szavalati estélyt rendezett.

△ (Lóeladás.) Gr. Batthyány Gusztáv Angliából több évi ott tartózkodás után hazatérni akarván négy hámos lovát, négy üléses phaetonját s csészáját 18,900 fton fölül adta el. Hanem lovak is voltak ám azok, a „the Rapid Rhone”-ról, az angol lóismerők állítják, hogy az a legjobb hámos ló azok közül, melyeket valaha láttak.

+ („Zrinyi-ábrázolatok.”) Lapunk mult számában említettük, hogy Werfer Károly előfizetést nyitott két könyvmatu képre, melyek az ápril 3. és 4-iki műkedvelői előadások alkalmával előfordult két történeti csoportozatot ábrázolnak Szigetvár ostromából. E két kép már látható a műúrusok kirakataiban, s mondhatjuk, hogy meglepő — „ordinárik”; gyenge voltak még azon körülmény is alig mentheti, hogy jövedelmök jótékony célra t. i. a horvát szükölködők javára van szánva. Ugyane célra ugyane tárgyú képet Bulyovszky, Pompéry és Kozma is szándékoznak kiadni, s merjük remélni, hogy művészi tekintetben ez becsesb lesz a Werfer-féléknél. E műlapon harmincz arczkép lesz, melyeket Simonyi fényképezett le, Vizkelety és Rohn

rajzol. Ugy halljuk, hogy egy más érdekes emlékrész is készül, mely zongorára mellett gróf Nákónét s a háttérben saját népzenezeit ábrázolja. E szép csoportozatot a Vas. Ujság is be fogja mutatni olvasóinak.

— (Talált régiség.) Vattáról (Borsod) Tóth Endre két vas-ing-darabot küldött e lapok szerkesztőségéhez a n. Muzem számára. Mig az ügyes készületű régiség magára vonná régiségbuváraink figyelmét, itt csupán annyit kívánunk megjegyezni, hogy azt tavali nyáron Tóth Endrének a vattai háttérben levő földén mélyre-szántás alkalmával az eke fordította felszínre, mintegy egy láb mélységből. A föld ősi elpusztult erdőhely, mit a kiszántott fagyókerek bizonyítanak, nagyrészt még a mostani birtokos törette fel mint gyepföldet. A helyiség különösen két történelmi korszakra emlékeztet: egyik a tatárút, másik a török világ. E hely a saját ütközet helyétől mintegy 1 órányira fekszik, a Sajótól északnyugati irányban a „Bükkség“ alatt, melyben a nép „Tarkó“ és „Peskő“ között egy ódon utnyomot ma is „Béla útjának“ nevez. A törökvilágot illetőleg pedig Vatta helység az egri basa által az adó elmulasztása miatt fenekestől szétlővetett, minek több nyoma van maig is. Melyik korszakba helyezhető a talált két maradvány, majd az anyag, vagy a készítés módja fog utbaigazítást adni.

+ (Tolvajlás a templomban.) A tolvajoktól még a templomban sincs az ember biztonságban. E sorok írója nagypénteken délután a nagyszámu ájtatoskodók példáját követve, az egyetemi templomba ment, hol óráját mellényzsebéből valami istentelen ember a nagy tolongás közt szépen kicsipte. Kárát a meglöpött csak a templomon kívül vette észre, s minthogy okosabbat már nem tehetett, vigasztalhatlan szomorúságában a következő rigmust rögtönözte:

Jaj én szegény ujságíró!
Póru járta az egyszer:
Szivem ellopta egy kis lány,
Óráim — egy nagy gazember (de nem az óráim gazember.)

A szívemet, (mért volt olyan
Nyughatatlan?) nem bánom;
De órámat a cylindert
Isten bizony, sajnálom!

+ (Egy lakoma, melyre a vendégek nem csupán mulatni gyűltek össze.) Ujfalvi Ádám lelkes ifju hazánkia a Deéstől egy órányira fekvő Kaczkó helységben márczius 25-én barátságos lakomát adott, melyen a megyei és deési értelmiség nagyrésze, mintegy 60 vendég volt jelen. Megemlítjük e lakomát azért, mert a mulatók poharazás közben megemlékezvén a szentírás ama szavairól: „hogy nemcsak kenyérral él az ember“ — a magyar Akadémia palotájára 250 ftot, a horvát szükkölködők fölségelésére pedig 80 ftot adtak össze. A lakoma, mely alatt szebbnél szebb pohárvendégek történtek, vig zene, táncz, szavalás és éneklés közt világos virradtig tartott. Nem szép és örvendetes-e — írja a „Hölgyfutár deési tudósítója — hogy most ily barátságos lakomákon sohase lehetünk együtt a nélkül, hogy meg ne emlékeznénk az irodalomról, művészetről és tudományról. Ez jelenti az ébredő szellemélet hajnalát.

△ (A pesti dunapart ezután nem lesz oly poros, szemetes, mint eddig), mert felsőbb helyről azon parancs érkezett a várostanáchoz, hogy a nevezett helyet tisztán s a közlekedésre alkalmas állapotban tartsa.

⊙ (A földalatti vízár) Rákospalotán és Péczelen a vermekbe benyomulván, az ott tavaszra eltett burgonyát s gabonát megrontotta. Sokan azt hiszik, hogy e miatt e cikkekben a pesti pinóz fogyatkozást szenved, a mi azonban még eddig nem tapasztalható.

⊙ (A Balaton víze) a tavaszi hóolvadások folytán oly magasra nőtt, milyen 15 év óta nem volt, úgy hogy több helyen a partján készülőben levő vasutvonalat is elboríta.

⊙ (A Tisza vízállása), írják Tokajból april 5-ről, néhány nap óta halatlan gyorsasággal növekszik. Az 1855-ki árviz állásától alig hiányzik még két fok. A gátak azonban még eddig őrt állnak.

⊙ (A dunai fu-dók.) Legbiztosabb jele a melegebb napok elérkezésének, hogy már a dunai fürdőket be kezdik rakni.

⊙ (A könyvtárakat nemcsak a moly pusztítja.) Ezt Németországban egymásután több helyen kezük fölfedezni. Nemrég egy tudós professor urat ítelt el a törvényszék egy városban, ki a közös könyvtárból több értékes okmányt a maga magánkönyvtárába tulajdonított el. Legújabbán meg Berlinben jöttek rá, hogy 40 könyvből, a legértékesebb, többé sehol nem kapható ábrák hiányzanak.

⊙ (A tolnai kaszinó újra alakulása megtörtént), mely alkalommal a kaszinó lelkes tagjai ünnepeket ültek s ezen egy felszólalás folytán a megnyitott aláírási iven 140 ftnyi összeg lett följegyezve az Akadémia javára.

Lelevelezés.

Tata, márcz. 22. (Műkedvelői előadások.) Örömmel kell jelentenem, hogy bőjti napjaink Tataban a lezevezetesebben telnek, megadjuk a vallásos tudatnak es kegyes erzelmeinek osztályrészait hitfelekezeti ritusok szerint, — de megadjuk a társas örömeik óráinak is a kijáró osztályt, szóval a nagy görög bölcse világnézet szerint a különböző életigényeket összhangban tartjuk, hogy boldogul elhessünk. Arról már tettem említést, hogy műkedvelőink lesznek, most már azt is írhatom, hogy vannak, még pedig jelentékeny számmal, 40-en vannak, a telkesedés legszebb jeleivel, törekvéseikben. — A mint a hirdetmény jegyekről tudjuk a volt és leendő reünók célja: a szavalat, hangnassat s zeneisést — e három művészettag — megkedveltetése, előmozdítása, meghonosítása, továbbá a nemesebb társaséletnek lendületet adni, s ennek nyomán a közművelődésnek tagasb tért nyitni s

végre a helybeli zenét anyagilag is segíteni. — A művelt közönség ismert fogékonysága, műszeretete és kellő szempontbóli gyöngéd ítélete kedves buzditás a műkedvelőkre. Eddig már három derék előadás volt következő renndel: Első előadás. 1-ső szakasz. 1) „Norma“ dalmú kivonata, zongorán hat kézzre előadják F. B., V. L. assz. és D. G. k. a. 2) „Felismert szerelem“ éneklő P. P. k. a. 3) „Egy ifjunak, ki távol utra kel“, szavalja A. J. 4) Ábránd „Alvajáró“ dalmúból fuvolán előadja T. K. 5) Női kardal „Hugenották“ dalmúból, a tatai műkedvelők által előadva. 2-dik szakasz: 6) „Magyar népdalok“, zongorán előadja K. T. M. 7) „Tévedés“, szavalja S. P. 8) „Ez a világ a milyen nagy“ és „velencei nemzeti dal“, fuvolán előadja T. K. 9) Ábránd „Hunyady László“ dalművéből, szerző és előadja K. T. M. — Második előadás. 1-ső szakasz: 1) „Zampa“, dalmú nyitánya, zongorán 4 kézzre, előadják L. H. k. a. és H. L. 2) „A czinkotai kántor“, szavalja B. P. 3) „A távolba“, dalolja Riesz A. k. a. 4) „A falusi kis leány Pesten“, szavalja J. M. k. a. 5) „La Straniera“, zongorán előadja V. L. a. 6) „Négyes zongoramű“ kísérettel, előadja R. A. 2-dik szakasz: 7) „Az utolsó kívánat“, zongorán előadja M. J. k. a. 8) „A méhecske“, szavalja F. K. 9) „Ilka“ dalmú nyitánya, zongorán 4 kézzre, előadják K. J., D. A. k. a. 10) „Julia felett“, szavalja S. P. 11) Ábránd „Oberon“ dalműből, zongorán előadja H. L. 12) „Népdalok“, az összes műkedvelő személyzet által. — Harmadik előadás: „Falusiak“, eredeti vigjáték 3 felvonásban. Irta Szigeti József. — Személyzet: Óváriné, P. P. k. a.; Irma, leánya, D. G. k. a.; Óvári János, H. L.; Halmai festő, V. L.; gróf Erdei, J. F.; Gyuri, P. K.; inas, A. J.; szobaleány, L. H. k. a.

A működők mind számos kihívásokban és tapsokban részesültek, meg is érdemelték. — A „Falusiak“ című eredeti vigjáték előadásakor számosan visszatérni kénytelenítettének. — Mi az előadást illeti, az a legkielégítőbb volt. — Nem akarom egyenkint a működőket bírálat alá venni, nehogy a gyöngédtelen kísérlet legyen a szép előadás után kritikám. — Jövőre a „Kisértet“ és „Mama“ vannak kitűzve előadásra.

A Kazinczy-ünnepélyt rendezők a r. kath., reform. és zsidó egyház-község iskoláinak egy-egy aranyramás Kazinczy-arczképet ajándékoztak. — A szép figyelmet a zsidók egy igen jó szerkezetű levélben köszönték meg a rendezőknek. D. J. J. J.

Egyveleg.

+ (Anyai szeretet hatalma.) Egy német lapban a következő megindító sorokat olvassuk: F.-ben egy fecsképar fészket egy félszer gerendájára rakta, mely az ajtó gyakori nyitása és betevése által erős rázkódásoknak volt kitéve. Így történt, hogy a fészkek minden ragasztéka lassankint lehullt, s daczára a folytonos javitgatásoknak a fecsképar részéről, a lehullás közeli veszélyének volt kitéve. Végre az anyafecskék etetéskor már nem is mertek a fészkekbe kapaszkodni, hanem gyors szárnycsapkodással tarták fenn magukat a körül. De bizony ez sem gátolta a fészkek végromlását, egyszercsak lehullott az mindenestől a kis fecskéfiakkal együtt, de szerencsére épen az alatta levő magas farakásra esett. Itt azonban új veszély várakozott a kis szerencsétlenekre. Ugyanis egy macska épen akkor sétált be a félszerbe, s megpillantván a kis fecskéfiakat, kedve jött a kínálkozó zsákmányt hatalmába keríteni. Minden habozás nélkül repült most a kicsinyeit féltő anya a rabló ellen, fejét teljes erejéből vagdalni kezdte csőrével, s erős szárnycsapkodással annyira zavarba hozta azt, hogy csakugyan sikerült őt fiától távoltartania. E nehéz pillanatban érkezett meg a himfecske is, s látván a fenyegető veszélyt, hirtelen visszarepült, s a légben majd magasan fölemelkedve, majd ismét alászállva, erős véscsicsérgést kezdett, hogy társait maga köré gyűjtse. Csakhamar vissza is tért egy sereg fecskével, melyek segítségül érkeztek, s a macskát oly zavarba hozták, hogy czélját minden erőködése mellett sem érthette el. Végre emberek is érkeztek a küzdelem helyére, s hogy az ellenség hősies visszaverésének sikerét biztosítsák, könyörülő szívvvel fölszedték a kis fecskéfiakat s egy üresen álló, biztos fészkekbe helyezték, hol szülőik által szerencsésen föl is neveltettek.

⊙ (Hogy mint vélekednek Oroszország népei a magyarokról,) azt dr. Malatides utleírásából olvashatjuk. Midőn ő O- és Uj-Cserkoszokban volt, hol a doni kozákok laknak, itt sok emberrel beszélt, kik Magyarországon, sőt Pesten is megfordultak, s nem győzték magasztalni a magyarok jószívűségét, vendégszeretetét, a jó bort; és az utazót ugyancsak meg is vendégelték, benne az egész magyarságot kívánván látni és megtisztelni. Midőn később utazó Asztrachánba jutott, itt majdnem bőrűkből kibujtak, hogy magyar embert láthattak; naponkint megvendégelték, kedvéért tánczvizalmat is rendeztek, csak hogy bemutathassák neki az ottani haute-vole-ét és szépeiket; minden nevezetességet megmutattak neki helyben és a vidéken, s ez alkalomkor mindíg egész csapat vendég volt kísérete. A kopár pusztaság közepett egy szép kertet is mutattak neki, melyben jó bor és mindenféle gyümölcs a legbujábbban tenyészik. A tulajdonos gyümölcsét Moszkvába és Szentpétervárra küldi, hol egy alma 10—20 ezüst krajczáron, egy körte 20—30 ezüst kopeken kel el; e kertben egész birserdő látható, melynek gyümölcse sokkal nagyobb, mint nálunk; az utcának mint e vidéken nagy ritkaságot, egy csoportba ültetett 24 cserfát mutattak dicsekedve.

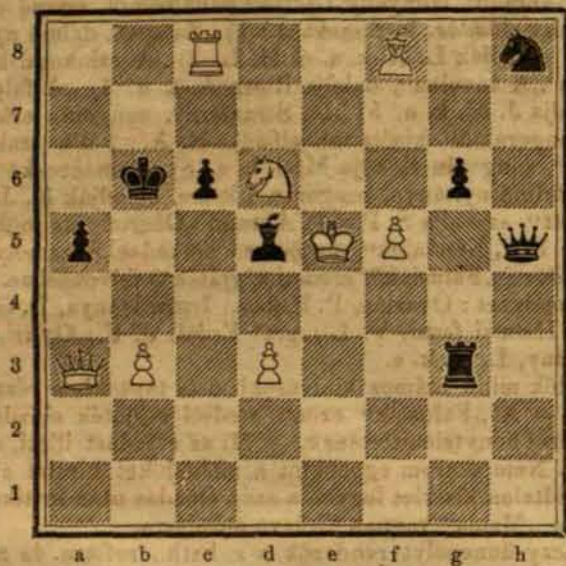
⊙ (Samyl Szentpétervárott) a czár fegyvertárában bámulattal szemlélte a nagy sokasága, 1500 darabra menő, drágakövektől ragyogó fegyvert. A keleti fegyverek gyűjteményében fölsimerte a maga két fegyverét, melyekkel ő naibjait ajándékozta egykor meg, de kik csatában elesvén, hulláikról az oroszok e fegyvereket leszedték. — A gyötrelemkörte kinzó szerszámot is megmutatták neki, mely hosszukás körte-alakkal bír, s a dinnyéhez hasonló hat barázdából van összetéve, melyek, midőn a körtét a vállatandó szájába tették, egy belső gép feszítése által lassankint mind tágabbra nyíltak.

s a vallatott szájának kifeszítése által ennek oly irtózatot okoztak, hogy azt is bűnének vallotta, mit soha el nem követett. Samil e kínzó eszköz szemlélésékor azt mondá: „Sajnálom, hogy ez eszközt annakelőtte nem ismerem.” — Beazéd közt egyszer Ab-del-Kader neve is előfordult. Samyl hirtelen kérdé: „Hány évig küzdött Ab-del-Kader és mennyi katonája volt?”

SAKKJÁTÉK.

15-ik sz. feladvány. — Weisz A. J. tanártól (Budán).

Sötét.

Világos.

Világos indul a 3-ik lépésre matot mond.

A 8-ik számú feladvány megfejtése.

Világos.	Sötét.	Világos.	A)	Sötét.
1) Fg7 — h6	Hc6 — a7: A)	1)	Ke4 — d3	
2) Bf1 — d1	Hd8 — e6	2) Va7 — c5	Hc6 — d4	
3) Bd1 — d4 †	He6 — d4:	3) Ve5 — d4 †	Kd3 — c2	
4) Hb3 — c5 †		4) Hb3 — a1 †		

(A könnyebb változatok megfejtését most és mindenkor olvasóinkra bizzuk.)

Helyesen fejtették meg. *Lessen*: báró Meszéna István. — *Galan*: Pálffy József. — *Lévan*: Ráfael. — *Oroszásin*: dr. Lubek. — *Veszprémben*: Fulöp József. (A 6-ik számú feladványt is.) — *Berhidán*: K-y. — *Székes-Fehérvárt*: Cselkó György. — *Pacabutinban*: Rothfeld József. — *Jánosiban*: Keszer I. és A. — *S.-Patakon*: Szivós Mihály. — *Győnygyősen*: Pongrácz Bonó. — *T.-Sz.-Miklóson*: Frankl A. — *Csejtyén*: Reisinger Imre. — *Kis-Turon*: Rattkay Mór.

Rövid értesítések. *Lapujtó*: Sz. F. Akkor is mat, ha Hd5 — c7 lépésre Sötét f5 — f4-et húz? — *Carlopago*: Majd eltalálta! Ujral! — *Kolozsvár*: T. L. Elég csinos lenne, csak az örökös sakkadásnak nem vagyunk barátai. — *F. F.* Nem egészen helyes. — *Cs. A.* A szabályok közlését térfény miatt a jövő száma kell halasztanunk. — *E.-Ujjalu*: M. P. A beküldött megfejtések jók. Fájdalom, hogy az új feladványokra ugyanazt nem mondhatjuk.

A 14 ik sz. feladványban az egyik Sötét Huszác b 5 helyett c 4-re teendő.

Színházi napló.

Péntektől, ápril 6-tól husvét vasárnapjáig ápril 8-ig a színház zárva volt.

Hétfő, ápril 9. *Szigeti József* mint szerződött tag első föllépteül: „*A falusiak*.” Eredeti vigjáték 3 felv. Irta *Szigeti József*. Az ujonnan szerződött, közkedvességű művészt zajos tapsokkal fogadta a közönség.

Kedd, ápril 10. „*Rigoletto*.” Opera 4 felv. *Verditől*.

Szerda, ápril 11. Másodszer: „*A szigetoári vértanúk*.” Eredeti szomorujáték 4 felv. Irta *Jókai Mór*. El fogjuk egyszer részletesen mondani e darab tartalmát, mely a költő felfogását leghívebben mutatja be. Most csupán a hatást, a sikert, a tényeket mondjuk el röviden. Ritka darab, mely oly hatást idézne elő, mint ez; különösen az első felvonás, mely a legkésebb nyelven majd rimes, majd rimetlen versekben van írva, s az illetett költészet zománctától valódi keleties pompában ragyog, annyira megnyerte a közönség osztatlan tetszését, hogy a lelkes tapsoknak se vége se hossza nem volt. A többi három felvonás is, bár az elsővel nem versenyezhet minden tekintetben, magán viseli Jókai ragyogó szellemét, s az általános tetszést mind végig kiérdemelte. Nem mint szomorujátékról, de mint költői műről szólunk így, mert mint dráma ellen kifogásokat tenni nem volna nehéz; már maga a tárgy, melylyel már oly sokan próbálkoztak, sem igen alkalmas arra, hogy belőle kifogástalan drámai művet irjanak. Eddig egy német Zrinyink volt, ezt patogatták országszerte a magyar színészek. Értjük Körner nagy képű Zrinyiét. Körner műve mellett azonban Jókai ez új darabját nagy nyereségnek tekinthetjük. — Szerzőt művének első előadásakor minden felvonás után háromszor kihitták; ugyane megtiszteltetés érte őt ma is, midőn a darab ismételtetett. Az előadás jól ment; főszereplők voltak: Feleki mint Zrinyi, Jókainé, ki ezuttal is művészete teljes fényében ragyogott, mint Zrinyi huga, Tóth József mint Szolejman szultán és Lendvai mint Szelim, a szultán kegyencze. Kik a látványosságban gyönyörködnek, e darabban azok is bőven feltalálják a magukét. A színház mindkét előadásakor megtelt.

S midőn erre hallá, hogy az mintegy 16,000 emberrel 16 évig küzdött, lehetlen volt nem látni ajkain a kicsinylő mosolyt. — Egy utazó azt mondta neki, hogy Franciaországban sokat beszéltek róla: „Igen; de most?” kérdé Samyl, mire amaz azt mondá, hogy a ki nagy, az nagy marad mindörökké. Samyl ekkor fiára veté szeméit, s ennek mondá: „E gondolat megvizsgálat.”

Csütörtök, ápril 12. *Troubadour*, opera 3 felv. Erdey Róza, kit a legjobb hír előzött meg; ez este volt először fellépendő, azonban rekedtsége miatt az opera is elmaradt. Adták helyette: „*Fenn az ernyő, nincsen kas*” vigjátékot.

Szerkesztői mondanivaló.

5043. **Göcs.** Csanády S. Az 1 főt az illető könyv kiadójának átszolgáltattuk. A többi adakozások az illető rovatok alatt vannak említve.

5044. **Sziner-Váralja.** P. K. Vigjátékokat nem közölhetünk; nemis igen vagyunk azok bővében. Ön ajánlkozását szívesen vesszük.

5045. **Zilah.** L. B. Reméljük, hogy a közleménynek helyet szerezhettünk. Ily tárgyú más cikkeknek is birtokában vagyunk.

5046. **Békés.** Sz. K. Vettük a cikket. Az ajánlottakat nagyrészt készen bírjuk, kivéven K-yt; ezt azonban később adhatnók, s ön az alkalmas percet kiválaszthatná.

5047. **Debreczen.** Δ. Ismét egy megfoghatlanság. A március 20-ki levelet s a pénzt vettük; 2-3 napra reá azonnal válaszoltunk postai úton magánlevélben, elküldvén az illető nyugtát is a 31 ft. 50 krról. Hova lett e levél? Egyébiránt ez úgy teljesen rendben van. E helyen épen azért nem szólottunk róla, mert magánúton gondoltuk elrendezhetőnek.

5048. **Hidvég.** S. O. E hosszú levélből bajos valamit megérteni. Az Akademiára gyült pénz hova, kihez küldetett?

5049. **Gyoma.** K. I. A verset átadtuk Jókainak, a ki eddig már gyönyörködik benne, s köszöni a sok jó kívánatot, különösen azt a neki szánt mathusálemi 969 esztendőt. Egyébiránt be kell vallania, hogy nem T.-Sz.-Miklóson, hanem Komáromban született — s a poemát e szerint kellene kiigazítani.

5050. **Alomkép és tünődés.** Nem nekünk való.

5051. **A. Z. F. M.** A cikkek a legszebb szándék, a legnemesebb törekvés tanúsága. A kérdés csak az: remélhető-e kívánt siker ily modoru felhívások után? Megvalljuk, hogy e perczen még kételkedünk. Jövőre határozott választással szolgálunk s ohajtjuk, hogy a belénk vetett bizalomnak, melyet teljesen méltánylunk, megfelelőhessünk.

5052. **Edeleny.** P. Fr. Egy év óta semmi tudomásunk sincs F. A. hollétéről

5053. **Rozsály.** Lapunk mult száma a tudakozódás egy részére bő adatokat nyújt. A többire nézve a személyes találkozás legtöbbit segítene.

5054. **Eger.** Sz. I. De bizony emlékezünk. A kívánt szám ön ezime alatt elküldött. A cikkek szívesen vesszük — s erre nézve önké adjuk át a szabad választást.

5055. **Kolozsvár.** Gy. P. A pénz megjött, átadtuk.

Nyílt tér. *)

„*László Károly urhoz Amerikába.*” „Te vagy-e, a ki eljövendő vala vagy mást várjunk?” (Mat. XI. 3.) Ez egykor magasztos célzatu kitételek baráti tollból ma nálam ennyit tesznek: Őa-e az, ki 1836—1837-ben mint a debreczeni ref. főiskola hittant hallgató növendéke, Hatvan-utczán Joo József háznál nevelő, 1838-ban kollégiomgazda, 1839, 1840—41-ben szt.-mihályi ref. fitanító működött? Ha igen: vegye e sorokat mint emléksugárt azon jó időkbel, melyeket egykor a főiskola falai között a barátság oltárán együtt szentelénk; másfelől tetszésemet nagybecsű közleményeiert, melyekkel honfitársainak ismeretét gazdagítani törekszik, melyek még egyszer annyi élvét nyujtanak, kivált ha őszinte tudakozódásomra öntől válaszul nyerendem: *Te mondád.* Mikor lesz, hogy megújított barátságunkra egy pohár érmelléki olajbakatort tölthetünk?! Április 4-kén 1860. — *Papp Gábor* m. k., érmell. köbölküti ref. lelkész.

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelőséget a Szerk.

HETI NAP T Á R.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.	
			kelet	nyug.		kelet	nyug.
Április							
15 Vasár.	G 1 Anaszt.	G 1 Neste	3 B Husv.	5 15	6 44	23 Izruh.	2 54 1 2
16 Hétfő	Kalliszt v.	Lambert	4 Husveth.	5 13	6 46	24	3 11 2 9
17 Kedd	Rudolf. Ineze	Rezsó	5 Husveth.	5 11	6 48	25	3 29 3 13
18 Szerda	Eduárd v.	Apol. Bál	6 Eutich	5 9	6 50	26 Bjt. Józ.	3 44 4 6
19 Csütört	Tódor. Emma	Tódor	7 Georg M.	5 7	6 51	27 (hal)	3 59 5 22
20 Péntek	Jézus dzsíd	Absalon	8 Thomas	5 5	6 53	28	4 16 6 31
21 Szomb.	Anselm püsp.	Anselm	9 Prochorus	5 4	6 54	29 S. IP.	4 37 7 41

Holdnegyed: ● Ujhold 21-én 7 óra 1 perczkor reggel.

TARTALOM.

Széchenyi megszünt e földön élni! (arczéppel). *Jókai Mór.* — Visszapillantás *Kovács Gy.* — Jobbak voltak-e a régi idők? — Fehérhegyeségi utiképek (folyt., képpel). — Melanchthon Fulöp háromszázados emlékünnepe (arczéppel). — Wartburg vára (képpel). — A pesti ref. egyház és iskolaépület (képpel). — Selyembogarak tenyésztése. — *Tárház*: Gróf Széchenyi István halála. A m. Akadémia palotája. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közintézetek, egyletek. Közlekedés. Mi újság? Levelezés. Egyveleg. Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Nyílt tér. Heti naptár.

Melléklet: Előfizetési fölhívás a „Magyar nemzet Classicus írói” második folyamára.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert** (lak. uri-utca 12. sz.)